

КРЕАТИВНИЙ ПРОСТІР

Журнал засновано 2020 року.

Журнал є електронним науковим виданням.

Міжнародний стандартний номер періодичного видання ISSN 2710-1177 (online)

Журнал індексується за показниками h-індекс (Google Scholar), i10-індекс (Google Scholar).

Наукові статті розміщуються в базі даних інформаційного ресурсу «Наукова періодика України», в пошуковій системі наукових публікацій «Google Scholar», на сайті засновника www.newroute.org.ua.

Засновник та видавець журналу: «Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс» (рік заснування – 1989).

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції ДК№6392 від 07.09.2018.

Видавець зареєстрований у глобальному реєстрі видавців Global Register of Publishers.

Контакти: +380970440309, creatspace2020@gmail.com, info@newroute.org.ua

Вул. Манізера, 3, м. Харків, 61002, Україна.

Публікація у журналі вважається науковою працею, яка опублікована у вітчизняному електронному науковому періодичному виданні та підтверджує апробацію наукових досліджень автора. Журнал не входить до переліку фахових видань України.

Журнал є мультидисциплінарним науковим виданням.

Автори несуть відповідальність за зміст (авторство та самостійність досліджень), точність та достовірність викладеного матеріалу. Редакція може не поділяти точку зору авторів.

Статті публікуються в рамках проведення міжнародної науково-практичної конференції «Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 23 червня 2021 р., м. Харків, Україна. Розміщення статті автора у журналі є підтвердженням участі автора у конференції.

Редакційна колегія:

Кучин Павло Захарович, заслужений артист України, СГ НТМ «Новий курс» (головний редактор)

Акіншина Ірина Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

Гончаренко Тетяна Ігорівна, СГ НТМ «Новий курс» (відповідальний секретар)

Дубовик Наталія Анатоліївна, кандидат політичних наук, доцент, Державний університет телекомунікацій

Єрошенко Олена Віталіївна, кандидат мистецтвознавства, доцент, Харківська державна академія культури

Калініна Ольга Сергіївна, кандидат культурології, Харківська гуманітарно-педагогічна академія

Карпинський Борис Андрійович, доктор економічних наук, професор, Львівський національний університет імені Івана Франка

Кислюк Любов Вікторівна, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, Луганський національний аграрний університет

Косуля Ірина Юріївна, кандидат соціологічних наук, доцент

Кучин Сергій Павлович, доктор економічних наук, професор, Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського

Сафонова Наталія Анатоліївна, кандидат філологічних наук, доцент, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Столярчук Ольга Святославівна, кандидат філософських наук, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Сторож Олена Василівна, кандидат психологічних наук, доцент, Рівненський державний гуманітарний університет

Рассомахіна Ольга Андріївна, кандидат юридичних наук, доцент, Європейський університет

Тополевський Віктор Юрійович, кандидат педагогічних наук, доцент, Харківська державна академія культури

Федоренко Микола Олександрович, кандидат філософських наук, доцент, Національна музична академія України імені П. І. Чайковського

Харченко Артем Вікторович, кандидат історичних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Шевчук Інна Володимирівна, кандидат наук з державного управління, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

УДК 009:3(082)

К79

Креативний простір: електрон. наук. журн. – № 4. – Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2021. – 36 с.

© СГ НТМ «Новий курс», 2021

© Автори, 2021

ЗМІСТ

Стор.

Розділ перший**Педагогіка, соціологія, філософія, психологія, соціальні комунікації**

<i>Дев'ятих Сергій Юрійович, Воробійов Олександр Ігорович</i> СПЕЦИФІКА РОЗУМІННЯ І ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК КАТЕГОРІЙ «СОЦІАЛІЗАЦІЯ» ТА «ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ» В СОЦІАЛЬНІЙ ПЕДАГОГІЦІ	... 3
<i>Герасименко Людмила Борисівна</i> КОНФЛІКТНА ПОВЕДІНКА СТУДЕНТІВ: ДИНАМІКА РОЗВИТКУ У ПРОСТОРІ ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК	... 5
<i>Білінська Юлія Олександрівна</i> ПЕРФОРМАТИВНА ПРАКТИКА ТА ПРИНЦИП «ПОЛІ АНІМАЦІЇ», ЯК СУЧАСНІ СЕМЕНТИ МАЙСТЕРНОСТІ АКТОРА	... 7
<i>Хомік Іван Васильович</i> НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗАПАСУ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ НА КАФЕДРАХ ВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	... 9
<i>Чиж Людмила Викторовна, Каркин Юрій Владиславович, Снапковський Павел Александрович</i> ПРОЦЕС ОБУЧЕННЯ ОСНОВАМ ПЕРВОЇ ПОМОЦІ ПОСТРАДАВАШИМ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ЦЕНТРЕ БЕЗОПАСНОСТІ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТІ УНИВЕРСИТЕТА ГРАЖДАНСКОЙ ЗАЩИТЫ МЧС БЕЛАРУСИ	... 11
<i>Герасименко Людмила Борисівна</i> СОЦІАЛЬНІ ЗДІБНОСТІ ШКОЛЯРІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ У ВИМІРІ ГЕНДЕРНОЇ СПЕЦИФІКИ	... 13
<i>Богданович Алексей Борисович, Сергеев Всеволод Николаевич, Каркин Юрій Владиславович</i> ФИЛОСОФИЯ БЕЗОПАСНОСТІ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТІ: ИНФОРМАЦИОННЫЙ КОМПОНЕНТ	... 16
<i>Дячкова Валерія Борисівна</i> ЗНАЧУЩІСТЬ ПРОБЛЕМИ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	... 18
<i>Малімон Віталій Іванович, Мусякевич Назарій Романович</i> МЕРЕЖЕВИЙ НАРЦИСІЗМ ЯК МЕГАТРЕНД СЬОГОДЕННЯ	... 20

Розділ другий**Мистецтвознавство, культурологія, філологія, історія**

<i>Кадира Владислав Николаевич</i> ПОЛЬСКАЯ ИСТОРИОГРАФИЯ И АРХЕОГРАФИЯ АНТИФЕОДАЛЬНОЙ БОРЬБЫ БЕЛОРУССКОГО И УКРАИНСКОГО НАРОДОВ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XVI – 30-X ГОДАХ XVII В.	... 22
<i>Задорожна Ірина Петрівна, Шкварчук Світлана Степанівна, Космірак Тетяна Степанівна</i> КРИЛАТІ ВИСЛОВИ Ф. ШЛЛЛЕРА У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ	... 24

Розділ третій**Спорт, фізична культура, рекреація, туризм**

<i>Зайцева Ірина Ігорівна</i> СОЦІАЛЬНИЙ ТУРИЗМ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ ПОЖИЛЫХ ЛЮДЕЙ	... 26
<i>Усацький Антон Ігорович, Остапенко Галина Александровна</i> ДИНАМІКА РОЗВИТКУ СКОРОСТНО-СИЛОВИХ КАЧЕСТВ У МАЛЬЧИКІВ 10-11 ЛЕТ НА НАЧАЛЬНОМ ЕТАПЕ ПОДГОТОВКИ В КАРАТЭ WKF	... 28

Розділ четвертий**Економіка, юриспруденція, політика, публічне адміністрування**

<i>Абесінова Олена Костянтинівна</i> МЕТОДИ АНАЛІЗУ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ	... 30
<i>Іванов Евгений Александрович</i> НОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РЫНКА МУЛЬТИМОДАЛЬНЫХ ПЕРЕВОЗОК ГРУЗОВ	... 32
<i>Брасс Александр Анатольевич</i> РЕШЕНИЯ: СВОБОДА И ДЕТЕРМИНИЗМ	... 34

Розділ перший*Педагогіка, соціологія, філософія, психологія, соціальні комунікації***Дев'ятих Сергій Юрійович**

Кандидат психологічних наук, доцент

*Вітебська державна академія ветеринарної медицини***Воробйов Олександр Ігорович***Вітебська державна академія ветеринарної медицини***СПЕЦИФІКА РОЗУМІННЯ І ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК КАТЕГОРІЙ «СОЦІАЛІЗАЦІЯ» ТА «ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ» В СОЦІАЛЬНІЙ ПЕДАГОГІЦІ**

Розглядається співвідношення понять соціалізація та професіоналізація як категорій соціальної педагогіки. Показано, що ці наукові категорії можуть бути співвіднесені до суспільства в цілому як характеристики державної соціальної політики в області розвитку людського потенціалу, що вони можуть тривати протягом усього активного життя людини в професії. Ключові слова: категорії соціальних наук, особистість в професії, професіоналізація, професійний розвиток, соціальна педагогіка, соціалізація.

Однією з особливостей сучасної гуманітарної науки є використання в ній наукових понять, зміст яких визначається і залежить від наукової школи, в рамках якої вони використовуються. Крім того, різні, але близькі за змістом поняття можуть в своїх значеннях перетинатися або доповнювати один одного.

До таких багатозначним і взаємопов'язаним поняттями відносяться категорії «соціалізація» та «професіоналізація». Їх зміст досить повно визначено в педагогіці, акмеології, соціології та економіці.

Розвиток педагогічного знання в другій половині ХХ ст. стимулювало появу нової галузі педагогіки – соціальної педагогіки, яка націлена на виявлення закономірностей соціального становлення та розвитку людини в соціокультурному середовищі. Ця наука по своїй основоположній суті виступає як теорія і практика гармонізації соціальних відносин і взаємодій, що з необхідністю передбачає її інтеграцію з соціологією, психологією та іншими суміжними гуманітарними науками [1].

Разом з тим, проблема змісту категорій «соціалізація» та «професіоналізація» з точки зору соціальної педагогіки сьогодні ще остаточно не вирішена, що і викликає необхідність виявлення специфічних характеристик цього явища з точки зору цієї наукової дисципліни.

Однією з найпоширеніших трактувань соціалізації є уявлення про неї, як про історично обумовленому процесі, що здійснюється в діяльності і міжособистісному спілкуванні, як про процес та результат засвоєння і активного відтворення індивідом соціального досвіду. Як процес інтеграції індивіда в суспільство соціалізація здійснюється в рамках різних соціальних груп і інститутів і передбачає прийняття (засвоєння) індивідом цінностей і норм цих груп і інститутів. З огляду на різноманіття сфер суспільного життя можна виділити (обмовимося, вельми умовно) соціалізацію гендерну, економічну, правову, політичну і т.д. Соціалізація може протікати як в умовах виховання, тобто цілеспрямованого формування особистості, так і в умовах стихійного впливу на особистість, що розвиває різних, іноді протилежно спрямованих факторів суспільного буття. Особистість включена в процес соціалізації протягом усього свого життя.

Важливо, що всі вітчизняні концепції соціалізації підкреслюють в її процесі активний і діяльний характер особистості.

Дослідження останнього десятиліття характеризуються інтересом до проблем формування людського капіталу, під яким зазвичай розуміють знання, навички та здоров'я, які люди акумулюють протягом свого життя, що дозволяють їм реалізовувати себе в якості корисних членів суспільства. Вітчизняна наука традиційно розглядає ці питання в контексті проблеми становлення особистості суб'єкта професійної діяльності.

У значній частини педагогічних досліджень професіоналізація розглядається досить вузько, як професійне навчання або професійну освіту, і охоплює тільки період освоєння професії приблизно з 15 років, включаючи профорієнтацію. Практично професіоналізація тотожна професійній підготовці.

З таким звужені розумінням цього явища складно погодитися.

У ряді робіт соціологів професіоналізація ототожнюється з рівнем розвитку професійних якостей людини і професійних груп або як процес входження в професійне середовище і отримання в ній певного соціального статусу. Так, В. А. Цвик [6] розглядає професіоналізацію як адаптацію індивіда до

професійного співтовариства, професійному середовищі, отримання необхідних в професії знань, умінь і навичок. І тут, як нам здається, зміст досліджуваного поняття вузький.

Професіоналізацію можна трактувати з позиції оволодіння людиною певними особистими якостями, в контексті життєвого шляху і самовизначення, становлення професійної свідомості та самосвідомості. Так, на думку А. К. Маркової, професіоналізація – це процес наближення суб'єкта професійної діяльності до моделі ідеального фахівця. Автор підкреслює індивідуальний характер процесу професіоналізації і його залежність від цілого ряду чинників, в першу чергу від активної діяльності суб'єкта процесу професіоналізації. В процес професіоналізації автор включає вибір професії в залежності від здібностей, освоєння правил і норм професії, формування професійної свідомості, особистий внесок у професію, розвиток професійних якостей особистості та ін. [3, с. 62].

Р. М. Шаміонов розглядає професіоналізацію як процес самовизначення і адаптацію і представляє її як соціалізація індивіда в професійному середовищі [7, с. 167-168]. Л. Е. Пробст [5, с. 22] розглядає професіоналізацію як одну з основних форм професійної соціалізації і, відповідно, вказує на наявність деяких спільних рис професійної соціалізації і професіоналізації. А. В. Морозова [4, с. 32] характеризує «професіоналізацію» як більш вузьке поняття, яке зачіпає психологічні аспекти процесу професійної соціалізації, проводячи паралель з процесами професійного навчання і лише в незначній мірі з процесом передачі інформації.

Професіоналізація особистості передбачає два взаємопов'язані компоненти – психологічного та соціального. Психологічний аспект відбивається в понятті «професійний розвиток». У свою чергу, соціальний аспект, відображений в понятті «професійна соціалізація» [3].

Як бачимо, при такому трактуванні професіоналізація як один з аспектів соціалізації пов'язана з засвоєнням і активним втіленням особистістю у своїй діяльності професійних норм, цінностей, знань, умінь і навичок, становлення і розвиток професійної культури і етики.

Відзначимо, що традиційно виділяється первинна і вторинна соціалізація. За аналогією можна говорити, що первинна професійна соціалізація пов'язана з отриманням професійної освіти. Її видимим результатом є отримання професійної кваліфікації, що дає можливість особистості на придбання професійного статусу і можливості активного включення в систему трудових відносин. Вторинна професійна соціалізація здійснюється у трудовій діяльності і передбачає становлення і розвиток в ній професіоналізму особистості в ході трудової діяльності на основі результатів первинної професіоналізації.

Сказане дозволяє говорити про те, що професійна соціалізація проявляється, по-перше, в цілеспрямованій діяльності певних соціальних інститутів по професійній підготовці особистості, і, по-друге, передбачає свідому активну участь людини в засвоєнні професійних знань, умінь і цінностей, його прагненні до професійної самореалізації, тобто професійне самовиховання.

Цілком очевидно, що професіоналізація відбувається в певному соціокультурному середовищі, а значить, особистість професіонала якимось чином це соціокультурне середовище відображає в своїх соціально значущих характеристиках [2].

Сказане дозволяє в цілому погодитися з думкою А. К. Маркової [1], яка зазначає, що соціалізація і професіоналізація особистості здійснюється через взаємний вплив в процесі професійної освіти і виступає багатогранною і складною характеристикою фахівця як носія певних соціокультурних і професійних характеристик.

Отже, очевидно, що професіоналізація особистості – це процес конструювання і реалізації педагогічно заданої і контрольованого соціокультурного середовища, що дозволяє особистості освоїти професію (знання, вміння, навички, професійні установки, норми і т.д.) в інститутах професійної освіти, а, в подальшому, включившись в професійну діяльність в конкретному трудовому колективі, в процесі професійного самовиховання досягти високого рівня професіоналізму. Це дозволяє говорити про те, що категорія «професіоналізація», як і соціалізація, не тільки може бути співвіднесена до суспільства в цілому як характеристика державної соціальної політики в області розвитку людського потенціалу, а й тривати протягом усього активного життя людини в професії.

Джерела

1. Егорычев, А. М. Перспективы становления и развития отечественной социальной педагогики в контексте решения проблем построения нового общества / А. М. Егорычев // Alma mater (Вестник высшей школы). – 2013. – № 6. – С. 15-20.
2. Климов, Е. А. Психология профессионального самоопределения : учеб. пособие для студентов вузов / Е. А. Климов. – М.: Изд. дом «Красная площадь», 1996. – 397 с.
3. Маркова, А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М.: Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. – 312 с.
4. Морозова, А. В. Управление процессом профессиональной социализации студентов сузов в условиях модернизации институтов образования / А. В. Морозова. – Орел: ОРАГС, 2005. – 200 с.
5. Пробст, Л. Э. Проблемы профессионального самоопределения молодежи в рыночных условиях: аспекты социализации и воспитания / Л. Э. Пробст. – Челябинск: Фотохудожник, 2001. – 268 с.
6. Цвык, В. А. Профессионализация как социальный процесс / В. А. Цвык // Вестник РУДН. Серия: Социология. 2003. – № 4-5. – С. 258-269.
7. Шамионов, Р. М. Личность и ее становление в процессе социализации / Р. М. Шамионов. – Саратов, 2000. – 240 с.

Герасименко Людмила Борисівна

Кандидат педагогічних наук, доцент

Комунальний заклад вищої освіти «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради

КОНФЛІКТНА ПОВЕДІНКА СТУДЕНТІВ: ДИНАМІКА РОЗВИТКУ У ПРОСТОРИ ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК

У науковому пошуку здійснено аналіз психологічних особливостей проблеми конфліктної поведінки. Обґрунтовано специфіку експериментального дослідження студентів із різними індивідуально-психологічними характеристиками. Визначено ефективність реалізованої корекційної роботи з метою зниження рівня конфліктної поведінки. Ключові слова: конфлікт, конфліктна поведінка, індивідуально-психологічні характеристики, типи акцентуації характеру, темперамент, характер, юнацький вік.

Проблема конфліктної взаємодії у суспільстві як процесу визрівання, здійснення і подолання взаємних суперечностей, протидії, боротьби залишається актуальною впродовж всього існування людської цивілізації. Її гострота особливо відчувається у моменти суспільних трансформацій. Конфліктний характер взаємин у суспільстві і пов'язане із цим прагнення до співпраці, потреби у цивілізованих формах розв'язання гострих непорозумінь і зниження соціального напруження обумовлює актуальність проблеми, особливо для студентської молоді, адже юність є надзвичайно складною стадією життєвого шляху, яка закладає фундамент особистості.

Безсумнівним у цьому контексті постає положення про те, що у період зростання соціально-зумовлених вимог до якості підготовки фахівців, молодь є однією із найважливіших постатей прогресивного розвитку та демократичних перетворень суспільства у вимірі європейських стандартів. На нашу думку, інтерес до вивчення особливостей конфліктної поведінки студентів обумовлений не тільки необхідністю теоретичної розробки проблеми, але й вимогами практики, що потребує адекватних методик, психокорекційних програм з метою зниження рівня конфліктності.

Результати огляду науково-методичної літератури дозволяють зробити висновок, що психологічні аспекти досліджуваної проблеми розглядали у низці праць зарубіжні та вітчизняні вчені: К. Адлер, К. Левін, З. Фройд, К. Хорні, К. Юнг, К. О. Абульханова-Славська, Л. І. Божович, Б. В. Зейгарник, О. М. Леонтьєв, В. М. Мясішев, В. В. Столін, Т. М. Титаренко та ін. Однак, зазначена проблематика й досі залишається недостатньо вивченою.

Метою наукової роботи було виявлення психологічних особливостей і динаміки розвитку конфліктної поведінки студентів із різними індивідуально-психологічними характеристиками. У процесі дослідження використані наступні методики: тест «Поведінка у конфліктній ситуації» К. Томаса, «Визначення типу акцентуації характеру» К. Леонгарда та Г. Шмішека, «Визначення типу характеру» К. Юнга та «Опитувальник структури темпераменту» В. М. Русалова.

Гіпотезою нашого дослідження була думка про те, що на динаміку та особливості прояву конфліктної поведінки студентів впливають індивідуально-психологічні характеристики, зокрема тип, акцентуації характеру та властивості темпераменту. Загальний обсяг вибірки становив 58 студентів віком 17-19 років (20 хлопців та 38 дівчат) у період їх навчання на першому, другому курсах закладу вищої освіти.

Зауважимо, становлення молоді особистості в умовах вищої школи є важливим і значимим періодом у житті кожної людини, що характеризується низкою суперечностей і протиріч. Неповторність соціальної ситуації розвитку у юнацькому віці визначає поєднання низки факторів – це особливості студентства як вікової групи, специфіка освітнього процесу, соціального статусу і соціальних ролей. За даними наших спостережень, розвиток особистості в процесі адаптації до умов навчання у закладах вищої освіти викликає зміну інтересів, поглядів, ціннісних орієнтацій, життєвих планів, ідеалів, домінуючих мотивів і часто супроводжується проявами конфліктної поведінки, яка є невід'ємною особливістю процесу соціального розвитку.

Науковці визначають конфлікт (лат. *conflictus* – зіткнення) як зіткнення різноспрямованих цілей, інтересів, позицій, думок і поглядів окремих людей чи груп. У процесі дослідження встановлено, що суперечності та непорозуміння у студентському середовищі загострюються та призводять до високого потенціалу конфліктогенності, неадекватної поведінки особистості, зумовлюють зниження ефективності освітньої діяльності.

Ми розглядаємо конфліктну поведінку як закономірне явище об'єктивної дійсності, форму суперечливої взаємодії, сукупність вчинків суб'єктів, у яких загострюються найсуттєвіші потреби, прагнення та інтереси.

Дослідження дало змогу виявити домінуючі причини конфліктної поведінки у студентському віці, це: соціальні негаразди, стресові ситуації, психологічна несумісність опонентів, неузгодженість вимог групи із потребами особистості, об'єктивні причини, пов'язані із освітньою діяльністю, порушення норм статусно-рольової поведінки, різні види конфліктів (внутрішньоособистісні, внутрішньогрупові, діадні, міжособистісні, міжгрупові, емоційні та ін.).

Зазначимо, що психологічними наслідками конфліктної поведінки для особистості є зміна системи відносин, цінностей, сприймання реальності, соціального статусу, престижу, різкий викид негативних емоцій, підвищена підозрілість, нервозність, невластиві для особистості дії, відчутні психологічні втрати, внутрішній дискомфорт тощо. Окреслимо негативні наслідки конфліктної поведінки для студентського гурту, це: розлад взаємин, зниження ефективності освітнього процесу, погіршення морально-психологічного клімату, іноді деструктивні зміни, трансформація соціальних установок тощо.

Аналіз кореляційних залежностей дав змогу виявити значимі зв'язки між індивідуально-психологічними характеристиками особистості та вибором стилю поведінки у конфлікті. Таким чином, конфліктна поведінка студентів значною мірою залежить від типів характеру особистості (0,959), дещо меншою від акцентуації характеру (0,4142), а найменший вплив на конфліктну поведінку мають властивості темпераменту (0,104).

Для визначення динаміки проявів конфліктної поведінки було здійснено порівняльний аналіз результатів проведених методик зі студентами першого і другого курсів згідно визначеного психодіагностичного інструментарію. На другому курсі студенти повторно виконували три методики, а також одну додаткову («Опитувальник структури темпераменту» В. М. Русалова).

Проаналізуємо певні зміни у виборі особистістю стилю поведінки: першокурсники більш радикальні у своїй поведінці, адже конкуренцію як стиль поведінки обрали 28,5% студентів, а другокурсники – лише 15%. Найоптимальніший стиль поведінки – «співробітництво» обрали 9,5% студентів першого та 40% студентів другого курсів. Отже, у групах відбулись позитивні зміни у виборі стилів конфліктної поведінки: кількість студентів, які обирали конкуренцію як стиль поведінки зменшилась, а кількість виборів «співробітництва» – збільшилась.

Розглянемо динаміку змін типів акцентуації характеру студентів першого і другого курсів. Серед студентів переважаючим є циклотивний тип акцентуації характеру (23,5% – перший, 30% – другий курс). Зменшилась у відсотковому співвідношенні кількість студентів із такими акцентуаціями характеру як неврівноважений, гіпертимний, педантичний (із 9,5%, 19,5% та 5,5% на першому курсі, до 5%, 10%, 5% на другому). Збільшилась кількість студентів із емотивним, екзальтивним і дистимічним типами акцентуації характеру (із 19,5%, 14%, 0% на першому курсі, до 20%, 20%, 5% на другому).

Порівняємо також зміни, які відбулися за результатами методики «Визначення типу характеру» К. Юнга. Для студентів першого курсу притаманні такі результати: 47,5% – екстраверсія, 43% – амбіверсія, 9,5% – інтроверсія; на другому курсі ситуація характеризується наступними показниками: 50% – екстраверсія, 40% – амбіверсія, 10% – інтроверсія.

Корекційна робота з метою зниження рівня схильності до конфліктної поведінки реалізувалась у формі соціально-психологічного тренінгу «Конфліктологічна компетентність» автором якого є Н. Г. Горба. Тренінг був спрямований на розвиток особистості студента, формування комунікативних вмінь та навичок міжособистісної взаємодії. Його метою була популяризація психологічних ідей щодо конструктивного розв'язання міжособистісних та внутрішньоособистісних конфліктів, досягнення гармонійних взаємин із соціумом. Повторне тестування засвідчило позитивні зміни у виборі стилю конфліктної поведінки.

Таким чином, індивідуально-психологічні характеристики особистості студентів належать до внутрішніх умов виникнення конфліктної поведінки, які пов'язані із суб'єктивними чинниками у освітній сфері. На наше переконання, саме суб'єктивні чинники зумовлюють переважно деструктивні конфлікти. Слід зазначити, що підібрана тренінгова програма виявилась дієвою та ефективною. Вона сприяла формуванню конфліктологічної компетентності, конструктивних вмінь і навичок студентів оптимально вирішувати конфліктні ситуації.

Подальші наукові розвідки пов'язуються нами із розробкою методичних рекомендацій щодо формування культури конфліктної поведінки, зниження рівня конфліктогенності на етапі професійного становлення особистості у закладах вищої освіти.

Джерела

1. Буняк Н. А. Студентський вік як період підвищення конфліктності: теоретичний аналіз / Н. А. Буняк // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна. 2017. Вип. 1. – С. 70-79.
2. Троїцьк О. М. Діалог і толерантність у культурно-освітньому просторі вищої школи : монографія / О. М. Троїцьк. – Мелітополь: Вид-во МДПУ імені Б. Хмельницького, 2016. – 312 с.

Білинська Юлія Олександрівна

Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського

ПЕРФОРМАТИВНА ПРАКТИКА ТА ПРИНЦИП «ПОЛІ АНІМАЦІЇ», ЯК СУЧАСНІ СЕГМЕНТИ МАЙСТЕРНОСТІ АКТОРА

Стаття є базовою теорією до авторських методичних вказівок для студентів театральних ЗВО, та одним з підрозділів дисертаційного дослідження «професійна підготовка акторів театру анімації згідно освітньої моделі XXI століття». В роботі аналізуються базові дослідження на тему статті, представлена конструкція театру анімації, аргументована необхідність створення збалансованої системи акторської майстерності сучасного театру анімації, яка опирається на принципи двох парадигм освіти: сучасно-західної та традиційно-східної. Ключові слова: театр анімації (Animation theater), принцип «полі анімації» (The principle of "field of animation"), перформативна практика (Performative practice), модель 4К, знучкі/м'які компетенції (the 4 C's of 21st Century Skills).

Сучасний етап розвитку цивілізації, який характеризується виникненням глобальних проблем, наново підіймає питання про місце і роль парадигми професійної освіти та введення в дію процес синергії мистецтва театру анімації та сучасної дидактики. З урахуванням викликів XXI століття особливу актуальність набуває пошук інструментів сучасної професійної підготовки акторів театру анімації заради наближення техніки акторської майстерності театру анімації до компетенцій моделі 4К.

Програма освітнього альянсу «Партнерство з навчання у XXI столітті» [5] робить висновки що саме ці знання та вміння будуть необхідними в майбутньому.

Тож головним завданням у професійній підготовці акторів театру анімації є: створення умов розвитку суб'єктності, життєтворчості, особистісних характеристик студента, підтримки його самореалізації, самопізнання, самовизначення.

Для реалізації цих завдань необхідно посилення дії одного каталізатора – «дидактика професійної освіти у театрі анімації», додаванням іншого – «сучасне мистецтво», адаптація гнучких компетенцій моделі 4К до традиційних метод з майстерності актора театру анімації, знаходження нової театральної мови.

Одним з перших розробників ідеї «знаходження нової театральної мови, яка базується на синтезі західних і східних акторських технік; створення нових форм контакту з глядачем і розвиток театру, що не має коренів ні в одній конкретній культурі» став режисер, викладач, вчений, засновник театру ISTA С. Барба [3; 2].

Зміни у мистецтві театру ляльок піднімають питання актуальності використання традиційних метод виховання актора театру ляльок в умовах стрімкої трансформації цього виду театрального мистецтва в новий, концептуально інший вид візуального мистецтва XXI століття – «театр анімації» та народження нової моделі створення сценічного простору у виставах – принципу «полі анімації».

Теоретик театру ляльок, доцент кафедри майстерності актора та режисуритеатру анімації ХНУІ імені І. П. Котляревського Євген Русабров, проаналізував: існуючі дефініції «театру ляльок» з часів початку наукового усвідомлення цього явища як виду театрального мистецтва, практичні перетворення форми та змісту вистав сучасного театру ляльок й запропонував ввести в науку про театр нове поняття – «театр анімації» [4].

У статтях на теми термінологічних та методологічних особливостей сучасного театру анімації професора, режисера Олександра Інютючка [1], польського теоретика театру анімації, професора Марекла Вашкеля [6], гостро підіймаються питання про нові методи у професійній підготовці акторів та режисерів театру анімації.

Для практичного втілення цих теоретичних принципів необхідний пошук нових інструментів підготовки акторів у театрі анімації. Базовими теоріями у дослідженні перформативної практики, як одного з нових інструментів мистецтва «нової епохи» стали: «Естетика перформативності» Ерика Фишер-Лихте; «Постдраматичний театр» Ханс-Тис Леман; модель «широкого спектру» Ричард Шахне; концепція визначення перформансу, як жанру «нового мистецтва» Натілла Абалакова.

Методики використання перформативної практики та принципу «полі анімації», як інструментів професійної підготовки актора театру анімації, є аспектами ще не розробленими.

Тому інтеграція перформативної практики та принципу «полі анімації», як форм та технік «нового мистецтва», є логічним шляхом наближення професійної підготовки актора театру анімації до «рамкової програми оновлених ключових компетентностей для навчання протягом життя», яку Європейський парламент і Рада Європейського Союзу схвалили 17 січня 2018 року.

Мистецтво сучасного театру анімації – явище мультикультурне, поліжанрове, метаконтекстне. В його конструкції на генетичному рівні існують елементи освітньої моделі компетенцій XXI століття – 4К.

Театр анімації – це вид візуального мистецтва, художня мова якого, будується на основі створення актором-аніматором сценічної ілюзії оживлення/одухотворення та персоніфікації будь-яких матеріальних об'єктів. І являє собою складно організовану театральну систему, яка об'єднує в собі сім різнохарактерних напрямів роботи з об'єктами оживлення/одухотворення: «Театр ляльок»; «Театр тіні та силуету»; «Театр маски»; «Театр рук»; «Театр предмету та матеріалу»; «Інженерний театр»; «Театр художника». Розуміння суті цього виду театального метамистецтва, дає можливість правомірного існування «не лялькових» жанрів.

Відновивши історичну та теоретичну справедливість по відношенню до «не лялькових» жанрів театру анімації в сучасному театральному процесі виникають нові питання. Питання про появу вистав, які за формою і змістом являють собою нову естетику театру. Вистав пошуку нових способів оповідання сучасних філософських і культурно – соціальних тем, ідей, де артисти, автори, режисери, художники інших напрямів візуального та сценічного мистецтв заходять на простір ляльки і «театру форми». Тут, робота з матеріальним об'єктом і компіляція усіх відомих жанрів, естет, видів не лише театру анімації, але і візуального мистецтва в цілому, застосовується не для сценічної інтерпретації літературної історії, а навпаки стає основним геном для народження концептуально нової мови оповідання і логіки будови драматургічної фабули.

Сценічний простір такого виду вистав конструюється за принципом «поліанімації». Це форма сценічного мистецтва, яка є жанровим контрапунктом конструкції театру анімації. В процесі історичної інтеграції жанрів театру анімації народжується принцип «полі анімації».

Визнання важливості перформативної практики та принципу «полі анімації», як сучасних сегментів майстерності актора та впровадження їх в освітній процес, дасть можливість подолати протиріччя між інноваційними та традиційними системами виховання майбутніх акторів театру анімації.

Проблема інтеграції двох парадигм освіти: сучасно-західної та традиційно-східної, є актуальною, а її розв'язання сприяє створенню збалансованої системи акторської майстерності сучасного театру анімації. Відсутність балансу між традиційно-східною та сучасно-західною системами виховання майбутнього актора театру анімації, недостатність теоретичного дослідження практичного застосування перформативних практик та принципу «поліанімації» в академічних театрах та професійних освітніх закладах напряму «сценічне мистецтво» України, сталість трансформацій навчальних метод акторської майстерності, закритість до інноваційних мультимедіа, цифрових, інженерних технік сучасного мистецтва – фактори, які роблять не можливим конкурентоспроможність випускників Українських навчальних закладів спеціалізації «сценічне мистецтво» на ринку праці країн Європи та Америки.

Отже, професійна підготовка актора у театрі анімації повинна формувати вміння та навички незалежного «автора/творця» сучасного арт продукту на зміну традиційної концепції виховання «виконавця» у театрі ляльок.

Джерела

1. Інюточкін О. Специфічні особливості елементів професійної техніки актора театру анімації / О. Інюточкін. – Культура України. 2011. – № 33. – С. 12-16.
2. Барба Е. Бумажное каноз: трактат о театральной антропологии / Е. Барба. – Санкт-Петербург: Изд-во СПбГАТИ, 2008. – 304 с.
3. Кузина Е. Е. Эволюция тренинга Эудженио Барбы. Вокруг Гротовского / Е. Е. Кузина. – Санкт-Петербург: Изд-во СПбГАТИ. 2009. – С. 101-127.
4. Русабров Е. Т. Творческое наследие (исследования, критические статьи, методические работы, пьесы, выступления, письма). Воспоминания современников». Сборник / концепция и общ. ред. Ю. Коваленко. – Харьков: Коллегиум, 2013. – 560 с.;
5. Annex to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning [Electronic resource]. – Available at: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/annex-recommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf> (29.02.2021);
6. Marek Waszkiel «animacja we wspolczesnym lalkarstwie» // Pierwodruk: – kwartalnik Regionalnego Ośrodka Kultury w Bielsko-Białej, Nr 2 (50) maj 2018 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.marekwaszkiel.pl/2018/05/30/animacja-we-wspolczesnym-lalkarstwie/> (29.02.2021).

Хомік Іван Васильович

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗАПАСУ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ НА КАФЕДРАХ ВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті проведено аналіз керівних документів, що стосуються проблеми національно-патріотичного виховання громадян, які навчаються на кафедрах військової підготовки цивільних закладів вищої освіти. На прикладі кафедри військової підготовки Чернівецького національного університету наведено можливі форми й методи цієї роботи. Даються деякі рекомендації щодо покращання якості проведення виховної роботи під час навчального процесу. Ключові слова: національно-патріотичне виховання, науково-педагогічний працівник, слухач, навчальний процес.

В умовах збройної агресії Російської Федерації проти України гостро постає проблема готовності громадян України до виконання свого конституційного обов'язку, а саме, захисту незалежності та територіальної цілісності держави. Особливо це стосується військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, які безпосередньо займаються підготовкою фахівців, основною функцією яких є збройний захист Вітчизни. Адже для зміцнення боєздатності Збройних Сил України, поряд з іншими важливими факторами, значну роль відіграє національно-патріотичне виховання усіх категорій військовослужбовців, в тому числі і майбутніх офіцерів, які нині здобувають військову освіту, а в майбутньому будуть виконувати завдання щодо захисту суверенітету та територіальної цілісності України.

Патріотичному вихованню приділялося багато уваги у всі віки. Науковці, педагоги, письменники, історики, політики намагалися виховувати любов до рідної землі, своєї Вітчизни, мови, повагу до історичного минулого держави та формувати національну самосвідомість народу. Серед них Г. Сковорода, І. Франко, С. Русова, Г. Хоткевич, М. Грушевський, І. Крип'якевич, Я. Чепіга, Г. Ващенко та багато інших.

Актуальність національно-патріотичного виховання в сучасних умовах зумовлюється ще й тим, що в умовах війни та жорсткої інформаційно-психологічної агресії з боку Російської Федерації чиниться значний вплив на свідомість, підсвідомість людини, її ціннісні орієнтації, емоційно-вольову, мотиваційну та інтелектуальну сфери. Саме тому завданнями сучасних досліджень в галузі патріотичного виховання є вивчення конкретних реалій суспільного життя в державі та розробка нових технологій виховання. Значний внесок у виконання цих завдань внесли В. Андрущенко, Б. Ступарик, П. Кононенко, Ю. Красильник, М. Пірен, В. Ягулов та інші.

Керівництвом Міністерства оборони України розроблено низку документів, що регламентують реалізацію цих технологій у навчально-виховному процесі.

Так Концепція воєнної історії України [1] наводить необхідність удосконалення воєнно-історичної науки в державі, врахування історичної спадщини у сфері військового будівництва, збереження історичної пам'яті та національних військових традицій, патріотичного виховання молоді, обґрунтовуючи цю необхідність наявністю історичних стереотипів та міфів в оцінюванні подій воєнної історії, інформаційною експансією низки країн, що супроводжується фальсифікацією історії України.

Інструкція з організації національно-патріотичної підготовки у Збройних Силах України [2] визначає, що таке національно-патріотична підготовка, вказує її мету, зміст та основні принципи, формулює основні завдання. Також Інструкція визначає обов'язки керівника занять з національно-патріотичної підготовки, тому й майбутніх офіцерів необхідно навчати вмінню формувати національно-патріотичну переконаність військовослужбовців щодо захисту інтересів українського народу і держави.

Доктрина з воєнно-історичної роботи у Збройних Силах України [3] вказує на низку системних проблем, виявлених під час протистояння російській гібридній агресії, зокрема на недосконалість воєнно-історичної роботи з формування патріотизму та морально-бойового духу захисників України, що призвело до неготовності значної частини українських громадян до захисту незалежності та територіальної цілісності держави. Доктрина визначає основні напрями та завдання воєнно-історичної роботи і зобов'язує військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти повинні виконувати науково-дослідні роботи з актуальної воєнно-історичної проблематики для удосконалення програм навчальних дисциплін, здійснювати навчання слухачів та постійного складу методики організації воєнно-історичної роботи у Збройних Силах України.

Національно-патріотичне виховання майбутніх офіцерів є складовою частиною загального процесу виховання і проводиться з метою вироблення у них почуття особистої відповідальності за захист Вітчизни, формування високих морально-психологічних якостей, необхідних для подальшої служби. За своєю метою

воно співзвучне з козацькою педагогікою, яка формувала у молоді синівську вірність рідній землі і виховувала у підростаючих поколіннях український національний характер та світогляд.

На кафедрі військової підготовки нашого університету розроблена, впроваджена в дію і досить успішно функціонує система національно-патріотичного виховання громадян – майбутніх офіцерів запасу. Усвідомлюючи свою роль та відповідальність у підготовці кваліфікованих фахівців для Збройних Сил України, колектив кафедри проводить велику роботу у цьому напрямку. Кафедра підтримує тісні зв'язки з інститутами (факультетами) університету та іншими вищими закладами освіти нашого міста, плануючи щорічно проведення низки виховних заходів як у межах навчального часу, так і у позанавчальний час. Для ознайомлення студентів з життям і діяльністю кафедри, порядком вступу на кафедру та навчання на ній проводяться дні відкритих дверей, в тому числі і в дистанційному режимі в період карантинних обмежень. Науково-педагогічні працівники кафедри проводять бесіди зі студентами інститутів (факультетів) з метою більш якісного відбору кандидатів для навчання на кафедрі військової підготовки. Крім того, профінансована робота ведеться і в соціальних мережах та засобах масової інформації.

Сам навчальний процес має виховну спрямованість, тобто викладання будь-якої навчальної дисципліни, проведення будь-якого виду заняття виховує у громадян не лише професійні якості, але й сприяє засвоєнню норм моралі, виховує почуття патріотизму, громадянської та національної гідності. Ці завдання виконують кваліфіковані науково-педагогічні працівники, які крім значного педагогічного стажу, мають ще й великий життєвий досвід та досвід служби у військах на різних командних посадах, а деякі з них – досвід бойових дій у Афганістані, миротворчих операціях та у війні на сході України.

Наставники навчальних взводів організують щотижня проведення інформування з подій у світі та в державі, залучаючи до цієї роботи тих, хто навчається. Періодично з особовим складом взводів наставником проводяться бесіди, спрямовані на виховання дисциплінованості, віри у своїх командирів, хоробрості, рішучості, почуття взаємовиручки, відданості Україні, набуття командирських і методичних навичок. Майбутні офіцери з морально-психологічного забезпечення дій військ, які навчаються на кафедрі, організували групу в одній із соціальних мереж, де активно обговорюють актуальні питання сьогодення, пропагують любов до України, героїчний досвід національно-визвольних змагань українського народу. Велике виховне значення має також регулярне підведення у навчальних взводах підсумків навчання та стану військової дисципліни.

Двічі в рік традиційно проводяться огляди-конкурси стінних газет взводів, огляди строю та пісні, підсумки яких підводяться комісією, а переможці нагороджуються. Ще однією із форм виховної роботи є зустрічі з ветеранами війни, в тому числі і війни на сході України, які передають свій багатий життєвий досвід майбутнім офіцерам. Ритуал прийняття військової присяги також чинить великий духовний вплив на майбутніх офіцерів, виробляє у них психологічну готовність до захисту своєї Вітчизни.

Показовим у багатогранній діяльності нашої кафедри є те, що значна частина її випускників проходить службу у лавах Збройних Сил України як за призовом, так і по контракту. Є серед них і учасники бойових дій. Багато випускників служать у інших силових структурах держави. Кафедра підтримує з ними зв'язок, пропагує їх досвід серед студентів. Це значить, що офіцери-педагоги кафедри зуміли привити своїм вихованцям любов до військової справи, сформувавши у їх свідомості необхідність захисту своєї держави.

В цілому можна відзначити, що глибоке пізнання історичного минулого українського народу, оволодіння його національними і духовними цінностями є важливими компонентами національно-патріотичного виховання майбутніх офіцерів. В. О. Сухомлинський писав: «Завдання вихователя – відкрити перед кожним вихованцем всі джерела, якими живиться могутнє почуття любові до Батьківщини» [5]. Тому виховання повинно вестись комплексно, адже сьогоденні студенти завтра стануть керівниками всіх рівнів владних структур, а якщо вони будуть глибоко переконаними патріотами, то зможуть зробити нашу державу могутньою, вивести її на найвищий світовий рівень.

Джерела

1. Концепція воєнної історії України, затверджена Міністром оборони України 08 грудня 2017 року.
2. Наказ Генерального штабу Збройних Сил України «Про затвердження Інструкції з організації національно-патріотичної підготовки у Збройних Силах України» від 28.03.2017 № 108.
3. Доктрина з воєнно-історичної роботи у Збройних Силах України, затверджена Начальником Генерального штабу Збройних Сил України 07 жовтня 2020 року.
4. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори в п'яти томах. Том 1. – Київ. Радянська школа, 1979.

Чиж Людмила Викторовна

Университет гражданской защиты МЧС Беларуси

Каркин Юрий Владимирович

Университет гражданской защиты МЧС Беларуси

Снапковский Павел Александрович

Университет гражданской защиты МЧС Беларуси

ПРОЦЕСС ОБУЧЕНИЯ ОСНОВАМ ПЕРВОЙ ПОМОЩИ ПОСТРАДАВШИМ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ЦЕНТРЕ БЕЗОПАСНОСТИ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ УНИВЕРСИТЕТА ГРАЖДАНСКОЙ ЗАЩИТЫ МЧС БЕЛАРУСИ

В материалах рассматривается процесс обучения основам первой помощи пострадавшим в образовательном центре безопасности жизнедеятельности Университета гражданской защиты МЧС Беларуси. Ключевые слова: безопасность жизнедеятельности, обучение, первая помощь пострадавшим.

Первая помощь пострадавшим – это целесообразные действия, направленные на защиту, спасение жизни и здоровья человека. Умение оказывать первую помощь должно стать частью культуры поведения каждого гражданина. Основная задача оказания первой помощи пострадавшим – сохранить жизнь пострадавшего до прибытия спасательных служб, используя любой шанс для спасения жизни человека.

Обеспечение безопасности жизнедеятельности и сохранение здоровья – одна из важнейших сторон практических интересов человечества с древних времен и до наших дней. Главная задача формирования базиса культуры безопасности жизнедеятельности заключается в обучении специальным знаниям, умениям и навыкам выживания в различных жизненных ситуациях, правильным действиям в случае природных и техногенных катастроф, адекватному поведению в условиях экстремальных ситуаций.

Главная перспектива повышения здоровья населения, включая снижение заболеваемости и смертности, связана с ростом индивидуальной гигиенической, в том числе биогигиенической культуры, психогигиенической, духовно-нравственной культуры и оздоровительной активности. Индивидуальная культура здоровья, реализованная в гигиенических практиках и оздоровительной активности, способна в несколько раз снизить совокупные индивидуальные риски утраты здоровья.

Жизнь человека – бесценный дар. Террористические акты, стихийные бедствия, техногенные катастрофы уносят тысячи человеческих жизней, и сегодня любой человек должен владеть навыками по оказанию первой помощи пострадавшим, иногда минуты и даже секунды становятся решающими в вопросе жизни или смерти.

Обучающемуся вопросам первой помощи необходимо вложить в руки грамотность, в сознание – специальные знания, умения и навыки выполнения алгоритмов первой помощи пострадавшим и уверенность в правильности осуществляемых действий.

Современные педагогические технологии с использованием фантомно-модульного комплекса дают уникальную возможность в Центре безопасности жизнедеятельности формировать базис культуры безопасности жизнедеятельности.

Построение образовательного процесса с учетом потребностей и возможностей каждого обучающегося возможно с применением новых образовательных технологий.

В современных условиях в период возрастания объема информации обучение должно быть личностно-ориентированным, развивающим, мотивированным. Развитие общества требует новой системы образования: инновационного обучения, которое формирует способность к детерминации будущего, ответственности за него, веры в себя и свои знания. Существует ряд условий, от которых зависит формирование положительных мотивов учебной деятельности: осознание ближайших, непосредственных и конечных целей обучения, практическая значимость, эмоциональная насыщенность, познавательная ценность информации и формы.

Последовательная постановка задач убеждают обучающего в целесообразности каждого шага деятельности на занятиях, способствуют постепенному пониманию не только близкой, но и дальней перспективы использования знаний. Велико значение мотивов в формировании целостной личности, которой свойственно единство образа мышления и поведения. Мотивы выполняют двоякую функцию: побуждают и направляют практическую деятельность и придают ей субъективный, личностный смысл. Как социально-психологическое явление, мотивы обучаемого охватывают его социальные ориентации и убеждения, затрагивают стратегическую ориентацию его поведения, играют роль действенной силы в целенаправленной мобилизации духовного потенциала и творческих сил личности.

При изучении алгоритмов первой помощи существует диалектическое единство рационального и эмоционального стремления к познанию. Стремление к новым знаниям не является чисто рациональным явлением, оно связано с сильными эмоциями, обусловленными переживаниями и субъективным опытом. В зависимости от своеобразия проблемы, решаемой в результате познавательной деятельности, и индивидуальных особенностей личности, осуществляющей эту деятельность, эмоциональная сторона процессов познания складывается чрезвычайно разнообразно. Приобретенные знания связаны с переживаниями, учебная деятельность имеет эмоциональную сторону, которая в значительной мере определяет количество и качество восприятия учебного материала и удерживает его в памяти. Эмоционально мотивированное обучение становится в том случае, если учебный материал и сами занятия представляют интерес, что способствует значительной интенсификации учебного процесса.

Решать вопросы обучения помогает использование технологии модульного обучения с использованием фантомно-модульного комплекса. Привлекательность технологии объясняется ориентированностью на развитие учебной и познавательной деятельности обучающихся, повышение мотивации и уровня самостоятельной занятости на занятиях, индивидуальный подход к обучению. Содержание фантомно-модульного обучения состоит в обучении самостоятельно достичь цели учебно-познавательной деятельности в процессе работы над модулем, в который объединены учебное содержание и приемы учебной деятельности по овладению содержанием. Принципиальное отличие модульного обучения: материал разбивается на отдельные модули, каждый из которых является источником информации, и методом для ее усвоения. Сочетание концентрированного изложения основного материала темы с самостоятельной деятельностью обучаемого в отдельности, дают определенное преимущество изучению материала, позволяя определить общее положение темы, представить материал в целостности, ощутить практическую значимость изучаемых алгоритмов по оказанию первой помощи пострадавшим.

Проведение курса «Основы первой помощи пострадавшим» по данной технологии способствует приобретению обучающимися уверенности в своих возможностях, овладению организационными и коммуникативными навыками и постепенному освоению навыков. Преимуществом модульной технологии является значительное повышение качества подготовки обучающихся как по теоретическим, так и по практическим аспектам обучения; обеспечение высокой мотивации к процессу обучения; изменение деятельности преподавателя, которая становится более творческой, консультативной; с появлением гибкости и открытости, как формы организации процесса обучения.

При изучении курса по модульной системе необходимы условия:

- четкая организация учебного процесса с постановкой целей и задач обучения всего блока;
- использование фантомно-модульного комплекса, как средства натурального моделирования экстремальных состояний человека;
- вовлечение обучающихся в самостоятельную деятельность по изучению алгоритмов первой помощи.

Модульная технология, относящаяся к интерактивным формам обучения, обеспечивает эффективное обучение в развитии компетентности обучающегося и преподавателя. Модульная технология ориентирована на достижение конечного результата – получение глубоких навыков по оказанию первой помощи пострадавшим, отвечающих требованиям государственных стандартов.

Стадии процесса обучения основам первой помощи пострадавшим.

Начальная стадия – приобретение теоретических знаний. Для лучшего восприятия информации должны использоваться все каналы получения: визуальный, вербальный, тактильный.

Вторая и третья стадии – закрепление полученных знаний и отработка практических алгоритмов первой помощи.

Таким образом, современные педагогические технологии с использованием фантомно-модульного комплекса дают уникальную возможность в Центре безопасности жизнедеятельности формировать базис культуры безопасности жизнедеятельности и готовности обучающихся к оказанию первой помощи пострадавшим.

Источники

1. Миронов Л. Л. Первая медицинская помощь / Л. Л. Миронов [и др.]. – Минск: БелМАПО, 2006 – 194 с.
2. Чиж Л. В. Первая помощь пострадавшим / Л. В. Чиж. – Минск: Колоград, 2020. – 274 с.
3. Чиж Л. В. Экстренная медицинская помощь. Практикум / Л. В. Чиж. – Минск: РЦСиЭ МЧС, 2011. – 144 с.

Герасименко Людмила Борисівна

Кандидат педагогічних наук, доцент

Комунальний заклад вищої освіти «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради

СОЦІАЛЬНІ ЗДІБНОСТІ ШКОЛЯРІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ У ВИМІРІ ГЕНДЕРНОЇ СПЕЦИФІКИ

У дослідженні здійснено аналіз проблеми, що є актуальною в умовах побудови освітнього процесу в руслі компетентнісної парадигми, адже якість та рівень розвитку соціальних здібностей суттєво впливають на соціальну продуктивність школяра, забезпечуючи ефективність діяльності. На підставі проведених психодіагностичних методик з'ясовано гендерні відмінності соціальної сфери підлітків. Обґрунтовано програму соціально-психологічного тренінгу із розвитку комунікативної компетентності особистості як особливої форми навчання, орієнтованої на використання активних методів групової психологічної діяльності. Ключові слова: соціальні здібності, особистість, гендерні особливості, підлітковий вік, полікомунікативна емпатія, комунікативна агресивність, способи поведінки в конфліктних ситуаціях.

Сучасні тенденції розвитку суспільства, євроінтеграційний поступ України, європейські стандарти освіти зумовлюють необхідність формування соціально активної молоді, конкурентоспроможної на ринку праці. Нині поряд із безсумнівним високим рівнем розвитку професійних компетенцій, все більше значення надається соціальним здібностям особистості. Сьогодення українського суспільства потребує фахівці, які володіють широким спектром соціального інтелекту, здатні діяти соціально відповідально, генерувати нові ідеї, проявляти лідерський потенціал, орієнтовані на партнерський тип стосунків, рівноцінність та взаємозамінність чоловічих і жіночих соціальних ролей, уникнення проявів дискримінації та диференціації вимог на підставі належності до певної статі.

Зауважимо, людина із розвиненою структурою соціальних здібностей – це соціально обдарована особистість, яка має стійку потребу та значний дієвий потенціал здійснення активних перетворень у сучасному суспільстві України. Об'єктом таких перетворень може бути як конкретна особистість, так і певна спільнота. Зазначене дозволяє визнати, щозначущість і багатогранність проявів соціальних здібностей у житті, протилежність наукових суджень відносно психологічної специфіки проблеми зумовлює актуальність аналізу їх структури гендерних відмінностей, особливостей механізмів функціонування та розвитку у підлітковому віці. Розглядаючи досліджувану проблему, насамперед, слід враховувати, що реальним предметом психологічного дослідження є діяльність і поведінка школярів.

Особливо потрібно відмітити те, що підлітковий вік є підґрунтям розвитку особистості, одним із найважливіших етапів життя людини, періодом формування визначальних рис зрілої особистості, соціально-психологічних властивостей механізмів регуляції її поведінки. Безсумнівним у цьому контексті постає положення про те, що основна фаза онтогенетичного розвитку соціальних здібностей пов'язана із формуванням власної точки зору, особистісних установок, осмислення засвоєних раніше і отриманих у минулому досвіду, знань і вмінь соціального характеру. Результати дослідження дозволяють стверджувати те, що цей вік визначається тенденціями до особистісного зростання, ставлення індивіда до своєї соціальної позиції, орієнтацій, вчинків і планів, тобто це стадія соціально розвиненої самосвідомості та соціальної самооцінки школяра.

Проведений аналіз наукової та навчально-методичної літератури з теми дослідження свідчить, що проблема соціальних здібностей підлітків і їх гендерних відмінностей, які визначають успішність особистості в усіх сферах життєдіяльності, є складною та багатогранною.

Зазначимо, що феномен соціальної обдарованості як сукупності розвинених соціальних здібностей людиною має широкий діапазон назв, поява яких зумовлена своєрідністю дослідницької методології авторів. У цьому зв'язку використовуються такі терміни, як «соціальний талант» (М. Д. Левітов), «соціальний інтелект» (Е. Торндайк, Т. Хант), «організаційні здібності» (Л. І. Уманський), «соціальна обдарованість» (О. О. Бодальов), «соціальні здібності» (Л. В. Попова), «соціальна компетентність» (Л. А. Петровська) та ін. Всі позначені психологічні конструкти у їх емпіричних проявах тісно корелюють із легкістю встановлення та високою якістю підтримання міжособистісних контактів, продуктивністю соціальної взаємодії людей. Однак, означена проблема досліджена недостатньо, ще не була предметом спеціального вивчення, а отже потребує поглибленого розгляду та подальшого обґрунтування.

Мета дослідження полягала у визначенні, аналізі та обґрунтуванні гендерних відмінностей соціальних здібностей школярів підліткового віку з метою подальшої корекції психологічних механізмів цього стану.

У процесі наукового пошуку використано наступні методики: «Діагностика рівня полікомунікативної емпатії» І. М. Юсупова, «Визначення інтегральних форм комунікативної агресивності» В. В. Бойко, «Діагностика рівня «емоційного інтелекту»» Н. Холла, «Діагностика схильності до конфліктної поведінки» К. Томаса. Контингент досліджуваних – учнів 8-х класів віком 13-14 років, вибірка складала 50 учнів, із них 25 дівчат і 25 хлопців.

У загально прийнятому розумінні поняття «здібності» науковці трактують як психічні властивості та якості людини, що є необхідною умовою успішного виконання конкретного виду діяльності. Різні види здібностей не лише визначають успішність діяльності, але й взаємодіють та впливають одна на одну, забезпечуючи певний рівень розвитку кожної особистості.

У дослідженні соціальні здібності ми розглядаємо як індивідуально-психологічні властивості підлітків, що є запорукою успішної соціалізації, продуктивної освітньої та соціально орієнтованої діяльності. На наш погляд, їх сутність складають якості психічних процесів, покладені в основу оволодіння знаннями і вміннями. Ми вважаємо, що провідна роль у розвитку соціальних здібностей належить комунікативним і перцептивним якостям, готовності до емпатії, наявності високорозвиненої потреби у соціальній взаємодії, що виявляється у прагненні до конструктивного спілкування.

Гендерні відмінності ми визначаємо як структуру соціально сформованих психологічних рис, ознак, властивостей суспільної поведінки, зумовлених статтю особистості. Підкреслимо, це насамперед не біологічні, а соціально-психологічні відмінності між соціальними ролями і функціями підлітків як майбутніх чоловіків і жінок.

Психологічний аналіз гендерних відмінностей соціальних здібностей школярів підліткового віку продемонстрував наступні результати. За методикою діагностики рівня полікомунікативної емпатії ми виявили, що обстежувані дівчата 8 класу характеризуються наступними показниками: дуже високий (16%), високий (16%), середній (39%), низький (29%) рівнями. Не виявлено у цій групі дуже низького рівня полікомунікативної емпатії. Деякі інші показники результатів методики у групі хлопців: відсутній дуже високий рівень, наявний високий (15%), середній (23%), низький (47%) та дуже низький (15%) рівні. Отже, дослідження дало змогу виявити вищий рівень емпатії у дівчат порівняно із хлопцями. Нам видається слушним міркування про те, що це пов'язано зі статево-рольовою ідентифікацією та процесом засвоєння гендерних ролей.

На наступному етапі дослідження ми визначили рівень комунікативної агресивності. У дівчат та хлопців 8-х класів найнижчий показник відсутній, показники невисокого рівня притаманні 39% дівчат і 15% хлопців, середнього 15% дівчат і 23% хлопців. У дівчат підвищений рівень наявний у 46%, а у хлопців – у 39%. Лише у хлопців виявлено дуже високий рівень комунікативної агресивності – 23%. Отже, результати наукової розвідки дозволяють зробити висновок, що рівень агресивності більший у хлопців та менший загалом у дівчат.

Охарактеризуємо результати дослідження, що передбачало діагностику емоційного інтелекту як важливої складової соціальних здібностей підлітків. У дівчат 8-х класів високий рівень встановлено у 31%, середній у 46%, низький у 23% досліджуваних. У хлопців показники високого рівня визначено у 17%, середнього у 37%, низького у 46% респондентів. Отже, згідно отриманих результатів, показники рівня емоційного інтелекту для цієї вибірки вищі у дівчат, ніж у хлопців.

Окреслимо підсумки дослідження пов'язаного із діагностикою типових способів поведінки школярів у конфліктних ситуаціях: «змагання» характерне для 46% дівчат і 53% хлопців; «співробітництво» для 23% і дівчат, і хлопців; «компроміс» для 23% дівчат і 16% хлопців; «унікнення» для 8% дівчат та 8% хлопців. «Пристакування» як типовий спосіб поведінки у конфліктних ситуаціях, коли підліток намагається створити умови для задоволення потреб та досягнення цілей інших людей, не притаманне опитуваним.

На завершальному етапі дослідження ми провели кореляцію отриманих результатів. Коефіцієнт кореляції рівня емпатії і рівня агресивності у дівчат – 0,32183, у хлопців – -0,91431. Зазначимо, цей показник наближається до одиниці, що свідчить про значущість зв'язків. Чим більша агресивність, тим менша емпатія як у дівчат, так і у хлопців.

Коефіцієнт кореляції рівня емпатії та емоційного інтелекту у дівчат – 0,646488, а у хлопців – 0,908982. Таким чином, чим вищий емоційний інтелект, тим вищі показники емпатії. Коефіцієнт кореляції рівня емпатії і способу реагування в конфліктних ситуаціях у дівчат – -0,42636, хлопців – 0,89953. Отже, ці кореляційні зв'язки мають гендерні відмінності. Коефіцієнт кореляції рівнів агресивності та емоційного інтелекту у дівчат – 0,383969, у хлопців – 0,84723, рівнів агресивності та способу реагування у конфліктних ситуаціях у дівчат – 0,860168, у хлопців – 0,619554, емоційного інтелекту та способу реагування у конфліктних ситуаціях у дівчат – 0,919092, у хлопців – -0,71592. Зауважимо, у досліджуваних обох статей спостерігаються відмінності у кореляції.

Отримані у процесі експериментального дослідження дані переконливо підтверджують наявність гендерних відмінностей у розвитку соціальних здібностей та необхідність корекційно-розвивальної роботи з метою формування, розвитку та вдосконалення соціальних навичок підлітків.

З огляду на це, корекційна робота реалізувалася у формі соціально-психологічного тренінгу «Толерантне спілкування» автором якого є Т. В. Кривохижа. Тренінг був спрямований на розвиток особистості школярів, формування соціально-комунікативних вмінь і навичок безконфліктної взаємодії, оволодіння психологічними знаннями, корекцію, формування і розвиток установок, необхідних для успішного життя і спілкування, системи взаємин особистості із собою та соціумом.

Після проведення тренінгу було здійснено повторне обстеження дванадцяти восьмикласників за допомогою методики «Діагностика рівня «емоційного інтелекту»» Н. Холла. Показники емоційного інтелекту учнів зросли, що свідчить про позитивні динаміку і ефект та зменшення негативних тенденцій підлітків у спілкуванні. Зокрема, найбільше зросли показники самомотивації та емоційної обізнаності. Найменше змінилися параметри розпізнавання емоцій інших людей та управління власними емоціями у спілкуванні.

Підсумовуючи викладений матеріал акцентуємо, що у процесі онтогенезу особистості відбувається постійний розвиток соціальних здібностей, зумовлений гендерними особливостями і змістом того соціального середовища з яким переважно взаємодіє підліток, а його реальна поведінка значною мірою визначається дією чинників групової соціалізації та індивідуалізації. Зазначимо, що показником толерантної адекватної сприйняття гендерної специфіки учасниками освітнього процесу є продуктивна позитивна спільна діяльність, безконфліктне спілкування, відсутність комунікативних та інших ускладнень. Результати дослідження довели необхідність врахування гендерних відмінностей у процесі цілеспрямованого розвитку соціальних здібностей підлітків.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у обґрунтуванні закономірностей розвитку і формування соціальних здібностей, створенні, вдосконаленні науково-методичного супроводу, впровадження інтерактивних форм і методів освітнього процесу з метою розвитку соціальної компетентності підлітків.

Джерела

1. Івашкевич Е. Природа соціального інтелекту особистості та його базові функції / Е. Івашкевич, Л. Онуфрієва // Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології». – 2019. №44. – С. 98-119.
2. Флярковська О. В. Формування соціальної компетентності у підлітковому віці / О. В. Флярковська // Наукові записки Малої академії наук України. – 2020. 2(18). – С. 81-87.
3. Харченко С. В. Особливості здібностей соціального інтелекту у підлітковому віці / С. В. Харченко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. 2017. Вип. 3. Том 1. – С. 153-158.

Богданович Алексей Борисович

Университет гражданской защиты МЧС Беларуси

Сергеев Всеволод Николаевич

Университет гражданской защиты МЧС Беларуси

Каркин Юрий Владимирович

Университет гражданской защиты МЧС Беларуси

ФИЛОСОФИЯ БЕЗОПАСНОСТИ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ: ИНФОРМАЦИОННЫЙ КОМПОНЕНТ

В материалах рассматривается философия безопасности жизнедеятельности с точки зрения информационного компонента. Ключевые слова: философия, безопасность жизнедеятельности, информация.

В современном научном дискурсе рассмотрение проблем безопасности достаточно часто ограничивается анализом положения дел в отдельных сферах жизнедеятельности общества. В этом ключе можно говорить, например, о государственной, пожарной, промышленной, радиационной, демографической, информационной и другой безопасности в контексте соответствующих угроз. Сведение понятия безопасности к одному из ее видов (национальной, экологической и т. п.) вполне оправдано с прагматической точки зрения, однако необходимость целостного, системного осмысления феномена, изучение самой сути безопасности жизнедеятельности и ее проявлений в историческом развитии сохраняет свою актуальность.

Осмысление онтологии безопасности, в первую очередь, подразумевает указание на темпоральность феномена. Во-первых, о ней можно говорить применительно к прошлому, в контексте реакции на опасность. Безопасность немыслима без опасности, производна от нее и существует исключительно по отношению к опасности. Человек, взаимодействуя с внешним миром, познает опасности, которые угрожают его существованию, и принимает меры по их предотвращению или уменьшению.

Во-вторых, в феномене опасности заключены будущие отрицательные последствия, он не может не иметь субъектного характера. Таким образом, понятия «опасность» и «безопасность» являются диалектически неразрывно связанными, взаимообусловленными и взаимодополняющими.

В действительности любой объект (субъект), а точнее индивид, всегда находится в ситуации, когда ему может быть причинен вред, то есть в опасности. Однако в реальной жизненной ситуации человек обладает неполным и не всегда достоверным знанием о существующих и потенциальных угрозах и рисках, вероятности их реализации и размерах возможного вреда. А чувство защищенности формируется субъективно, основываясь исключительно на предшествующем опыте, досужих рассуждениях и умозрительных представлениях. Нужно подчеркнуть, что индивид (субъект) в ходе взаимодействия с внешней средой оценивает не реальную действительность, а субъективное знание о ней. Часто в своих оценках повседневности он исходит даже не из собственных накопленных знаний, а из анализа чувств и эмоций, испытываемых по поводу этого знания. В итоге опасность отражается в сознании человека в виде отрицательно окрашенных эмоций – тревоги, смятения, неуверенности и, наконец, страха как внутреннего психического состояния.

Так, будучи субъектной по форме, опасность по своему содержанию может иметь не только объективный, но и субъективный характер, поскольку оформление получают как объективные отношения, так и субъективные представления о них. При этом степень субъективности и объективности может находиться в различном соотношении.

Обобщая вышеизложенное, можно дать следующее определение: безопасность – это термин для обозначения ситуации, при которой вероятность причинения объекту защиты вреда и его возможные размеры, по мнению оценивающего ситуацию субъекта, меньше некоторого субъективно установленного данным субъектам предела.

Опасности или безопасности в основе природы не существует. Специфической особенностью динамической организации бытия является категория движения. Постоянно движущиеся объекты подвергаются разнонаправленным изменениям в результате внешнего воздействия или внутренних факторов. Природа безразлична (индифферентна) по отношению к этим изменениям. Но человек (индивид) не безразличен к ним. А в первую очередь, он равнодушен и безучастен к себе. В процессе жизнедеятельности одни изменения приносят ему удовольствие, а другие доставляют неприятности. Отражение в человеческом сознании неприятных воздействий вызывает у человека боязнь, страх. А ситуации, при которых эти отрицающие воздействия могут осуществиться, он называет опасностью.

Обстоятельства защищенности, безвредности, при которых, по его мнению, ничего негативного произойти не может, он называет безопасностью. Таким образом, понятия «опасность» и «безопасность» в философии являются аксиологическими (ценностными). Инстинкт самосохранения и рациональное мышление позволяют человеку анализировать прошлое, настоящее и будущее, что позволяет ему выработать собственный путь в борьбе за существование.

Понятие безопасности можно рассматривать как определенное состояние, например: отношений между субъектами; устойчивости и стабильности общественного организма; жизнедеятельности государства; живого организма или социальной системы и др.

Отметим, что безопасность понимается и как специфическая деятельность. Однако характер этой деятельности определяется по-разному. Безопасность можно рассматривать как:

- выявление, предупреждение, устранение, ослабление и отражение опасностей и угроз, способных нанести неприемлемый ущерб и прекратить прогрессивное развитие;
- нейтрализацию реальных и потенциальных угроз обществу и государству;
- обеспечение условий защищенности всего социума и биосферы от угрозы уничтожения или непоправимого ущерба;
- предоставление гражданам необходимых условий жизни, развития и саморазвития, гарантий их гражданских прав и социальной защищенности, обеспечения политической стабильности общества и государства и т. д.

Таким образом, следует подчеркнуть, что феномен безопасности изучается преимущественно не как теоретическое понятие, а больше в прикладном аспекте, т. е. теоретическое знание заменяется отношением практическим. Научные исследования в сфере безопасности в большинстве случаев используют эмпирические методы, а теоретические подходы несут на себе определенные мировоззренческие, идеологические позиции как в практической деятельности, так и в теоретических взглядах.

Термин «безопасность» получает широкое распространение в XVI-XVIII вв. благодаря философским концепциям Ф. Бэкона, Т. Гоббса, Дж. Локка, Ж.-Ж. Руссо, Б. Спинозы и других мыслителей. В их трудах безопасность рассматривается как состояние спокойствия, появляющееся в результате отсутствия реальной опасности (как физической, так и моральной).

Проблемы безопасности в контексте идей духовности (религиозности) рассматривали многие представители славянофильства, которые видели сущностную первичность в национальной русской культуре и общих гуманистических ценностях. Западники же, напротив, были убеждены, что Россия должна учиться построению безопасного социума у Запада.

Бесспорно, процесс безопасности перманентен. На место одних противоречий после их разрешения приходят другие, носящие принципиально новую форму и содержание. Поэтому возникает потребность в непрерывном прогнозировании, постоянном мониторинге новых опасностей и угроз, что само по себе невозможно без развитой системы обеспечения безопасности.

Таким образом, безопасность – понятие динамическое, гибкое, не постоянное, способное к саморазвитию и самореализации. Трансформация субъекта, самой личности является причиной эволюции понятия «безопасность». Оно, безусловно, комплексное, интегративное, отражающее жизненно важные интересы развития личности, общества, государства.

Источники

1. Жбанков, А. Б. Понятие безопасности в социально-философской мысли / А. Б. Жбанков // Омский научный вестник. – 2009. – № 2 (76). – С. 131-134.
2. Философия / Под ред. В. Н. Лавриненко, В. П. Ратникова. – М.: ЮНИТИ, 2001. – 677 с.

Дячкова Валерія Борисівна

Запорізький національний університет

Науковий керівник: Гура Олександр Іванович, доктор педагогічних наук, професор
Запорізький національний університет

ЗНАЧУЩІСТЬ ПРОБЛЕМИ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті автор розглядає проблеми математичної освіти в Україні. Проаналізовано результати ЗНО з математики за 2021 рік. Розглянуто умови подолання наслідків багаторічного знищення математичної освіти. Ключові слова: математична освіта, інтерактивність, критичне мислення, компетентнісний підхід.

Зміни що нині відбуваються в Україні в інформаційно-технологічному і соціально-економічних напрямках висувають перед освітою, середньою та базовою вищою, нові завдання щодо підготовки учнів і студентів навчальних закладів I-II рівнів акредитації, які здійснюють підготовку фахівців на основі базової загальної середньої освіти за різними напрямками профілізації, здобуваючи при цьому повну загальну середню освіту. Згідно національної доктрини розвитку освіти в Україні, Державної національної програми «Освіта», Законом України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту» держава наголошує на необхідності створення передумов для формування творчої, ініціативної, активної особистості, здатної діяти в умовах невизначеності та набувати досвід розв'язання складних і нестандартних проблем у різних галузях знань, критично мислити, приймати відповідальні рішення.

Необхідність модернізації математичної освіти у ФВНЗ I-II рівнів акредитації обумовлюється розвитком математики як науки у світі, зростанням її ролі в розвитку суміжних наук, а також необхідністю у математичному навчанні для створення студентів інтересу до наступної навчальної діяльності, таким чином ми прийдемо і до успішного оволодіння основами життєдіяльності і професійної майстерності.

В школі потрібно, щоб учень відчув абстрактну красу математики. Після вишубачив математику у всьому, у маркетингу, в управлінні, у соціології, у повсякденному житті. Всі процеси нею описуються, на її підставі можна передбачувати результати всіх своїх і не своїх дій. При цьому не треба навіть застосовувати формули та розрахунки. Вони робляться десь всередині, інтуїтивно. Фундаментальне знання математики є основою критичного мислення. Є базою для того, щоб вас не змогли обдурити. Ви інтуїтивно визначаєте де є підступ, тоді коли у вас за допомогою математики було розвинуто логічне мислення.

На справді реалії сьогодення такі, що с кожним роком ми все гірше і гірше маємо рівень підготовки начальних навиків з технічних предметів, не всім бути професійними інженерами, але всім потрібно вміти щодня використовувати математичні навички у реальному житті. Іотримані результати ЗНО з математики черговий раз показали низький рівень знань. Мінімальний поріг тесту не змогли подолати 31 % вступників до закладів вищої освіти. А якби не скасували ДПА, то рівень математичної грамотності складав би менше 50%. При цьому завдання з кожним роком все легші, та легші, а у цьому році були найпростіші за останні десять років, окрім цього, в зошитах із тестовими завданнями було розміщено довідкові матеріали (зокрема, формули), на які під час виконання завдань могли спиратися учасники. Зрештою цей результат є дуже показовий, до чого доведена математична освіта в країні. Думаю що така жахлива картина і з фізики і хімії, та інших наук, але цей екзамен складає менша кількість випускників, тому ми цього наявно не бачимо.

Основна проблема, як на мене, криється саме в тому, щопочинаючи з 5-6 класів велика кількість учнів припиняють вчитися, а являється просто присутніми в класі, бо математика складна наука, а вчителі ніяк не доводять, не демонструють учням, що математика в межах шкільної програми, і навіть більше, необхідна кожному, незалежно від обраного фаху в майбутньому. Я вже не кажу про повну відсутність умінь виконання дій усно, та не знання найпростіших геометричних понять. Далі такий учень, а це більшість, потрапляє у старшу школу або в коледж, при цьому склавши ДПА або вступний іспит, де потрібно вивчати початки математичного аналізу і стереометрію, і можливо вищу математику і там він також тільки просто присутній.

На мою думку корені зла у тому, що:

1. 12 бальна система освіти, не шкала, а 1, 2, 3 переводні бали, бо раніше на 3 потрібно була добре робити.

2. Біда з математикою починається в початковій школі, коли не формуються елементарні інтелектуальні операції із за скорочення часу вивчення математики, при цьому, об'єм учбового матеріалу не зменшився, кудись біжимо вперед, а лічити усно, виконувати дії, розв'язувати задачі, робити порівняння, класифікації, узагальнення не вміємо робити. Потрібно збільшувати кількість годин на вивчення математики не тільки у початковій і основній школі, але і старшому ланці. Переробити програму – це

ключове! Та повернути в програми все, що вилучили за браком часу. І не лише в математиці. У дітей голови захлавлені різною інформацією, яку вони легко можуть здобути і з допомогою Google у смартфоні. А от системні і практичні знання – ото зовсім інша річ.

3. Інтернет, він помічник, та ворог одночасно. Його потрібно зробити тільки помічником. Для тестування, знаходження формул, отримання додаткових знань, та інше.

4. Підручники, які ми маємо переважно не відповідають умовам сьогодення, вони такі, що не формують цікавість до математики, не мають практичного змісту. В Інтернеті є велика кількість розв'язків завдань ГДЗ до підручників та самостійних, контрольних робіт. Таким, чином не має сенсу задавати домашнє завдання.

5. Освіта так і не перейшла на інтерактивність (дистанційно навчання не рахується), бо більшість кабінетів математики не мають достатнього обладнання, а іноді кабінету і зовсім нема.

6. Найголовніше те, що ДПА в 4 і 9 класах ми проводимо за готовими збірниками, до яких є рішення у інших збірниках. ДПА проводимо у своїх навчальних закладах, зі своєю комісією, та ті самі вчителі які не навчили, перевіряють роботи учнів. Тому ДПА потрібно організувати у формі ЗНО, ні в якому випадку не відміняти, і тільки за його результатами, згідно рейтингу, обирати учнів старших класів, студентів коледжів або училища. Ввести перевідні екзамени у формі зовнішньої перевірки, інтернет тестування, з незалежною комісією, щоб учні і вчителі звикали до вимог, а адміністрація мала можливість бачити об'єктивні результати діяльності викладачів. Давати спробу здати щераз в додатковій сесії, бо окрім не навчених учнів, є ті що сильно перенервували, бо не має досвіду складання іспитів

Всі звинувачують цьогорічне дистанційне навчання, але воно дає можливість за допомогою різних технічних засобів: комп'ютера, гаджета, смартфона, мультимедійних, онлайн та смарт-дошок, презентацій, відео, малюнків, 3D моделей, схем і т. д., які виконують функцію оперативного впливу на органи чуття (слух, зір), дає можливість застосовувати різні підходи до математичної освіти. Наочність у навчанні математики, як опора на чуттєве сприйняття дає ефект при вивчанні теоретичної частини математики, і не завжди достатньо при вивченні практичної математики, або перевірки та корективовки знань. Це пов'язано з тим, що математична мова має природній «формалізм», кожен математичний знак, символ, геометрична фігура, діаграма або графік вже є узагальнення, «догляд» від реальних об'єктів та відчуттів, і чим вище рівень математики, тим абстрактніше математична мова. При цьому, особистість школяра або студента повинна бути збагачена раціональним і логічним мисленням: аналіз, синтез, аналогія, конкретизація і т. д. І при цьому необхідно, щоб були задіяні інтуїція, здогадка, засновані на чуттєвій реальності та наочних образах. Розвиток цих умінь є однією з найважливіших задач математичної освіти. В результаті ми маємо наочне оперування математичними об'єктами і математичною промовою з опорою на логічне та раціональне мислення [4].

У сучасному житті студент повинен володіти прийомами математичного моделювання для розв'язування прикладних задач. Навчаючись елементам математичного моделювання, учні засвоюють найважливіші математичні поняття, усвідомлюють взаємозв'язок теорії з практикою, розуміють значення та необхідність вивчення математики [1].

Досягти гарних результатів у навчанні математики можливо завдяки розвитку критичного мислення та упровадженню компетентнісного підходу, який розглядається як один із пріоритетних напрямків модернізації освіти, та передбачає на етапі загальноосвітньої підготовки з математики у ФВНЗ розвиток у студентів, ключових і предметних компетентностей, дає можливість продовжувати усвідомлене та ефективне навчання в умовах професійної освіти.

А також коли держава зрозуміє, що просто оголосити рік математики і при цьому, ні чого не робити дав, не можливо, а потрібно все починати з початку. І тоді, ми не будемо дивуватися при отриманні результатів ЗНО з математики, або PISA. А будемо всі дружно змінювати ці результати на кращі, кожний в силу своїх можливостей.

Джерела

1. Стукалов В. А. Использование представлений о математическом моделировании при обучении математике: Дис. .. канд. пед. наук. – М.: 1975. – 150 с.
2. Тальзина Н. Ф. Формирование познавательной деятельности учащихся / Н. Ф. Тальзина. – М: Знание, 1983. – 96 с.
3. Гуревич Р. С. Информационно-коммуникационные технологии в профессиональной подготовке будущих специалистов / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемя, М. М. Козырь. – Львів: ЛДУ БЖД. – 377 с.
4. Колягин Ю. М. О прикладной и практической направленности обучения математике / Ю. М. Колягин // Математика в школе. – 1985. – №6. – С. 27-32.
5. Концепція профільного навчання в старшій школі // Інформаційний збірник МОН України. – 2009. – № 28-29. – С. 57-64.
6. Малкова Т. В. Математическое моделирование – необходимый компонент современной подготовки школьника / Т. В. Малкова, В. М. Монахов // Математика в школе. – 1984. – 3. – С. 46-49.

Малімон Віталій Іванович

Кандидат наук з державного управління, доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Мусякевич Назарій Романович

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

МЕРЕЖЕВИЙ НАРЦИСИЗМ ЯК МЕГАТРЕНД СЬОГОДЕННЯ

Стаття присвячена висвітленню основних особливостей мережевого нарцисизму як мегатренда сьогодення. Мережевий нарцисизм розглянуто як специфічний тип самоідентифікації особи, формування та підтвердження образу її «Я» у віртуальному просторі. Проведено невеличке соціологічне дослідження щодо поширення явища мережевого нарцисизму в сучасному українському суспільстві. Ключові слова: нарцисизм, мережевий нарцисизм, соціальні мережі, мегатренд.

Психологи називають сучасність «епохою нарцисизму». Згідно з дослідженням Джин Твенг, за період з 1982 до 2006 року кількість студентів-нарцисів зростає з 15% до 25%. Поведінка 10% американців у віці 20-29 років відповідає критеріям клінічного нарцисизму. Показово, що серед людей у віці 60-69 років таким критеріям відповідають лише 3% [2]. Подібні тенденції спостерігаються в багатьох країнах світу.

Вперше цей термін використав Фрейд, запозичивши з грецького міфу про юнака на ім'я Нарцис. Той закохався у власне відображення у воді й загинув від голоду, не зумівши відірвати погляд від свого ж образу. Клеймо «нарцис» сьогодні прийнято ставити мало не на кожного, хто вважає себе особливим.

У сучасному світі все більше стає популярним внутрішня замкненість і байдужість до інших людей. Люди стають самозакохані та холодні, втрачають співчуття до людей, які їх оточують. Більшість людей створює ілюзію щастя, щоб похвалитися перед іншими в соцмережах, створюють видимість хорошого життя, що і є відображенням мережевого нарцисизму.

Загалом мережевий нарцисизм розглядається або у векторах, у яких досліджується і нарцисизм у цілому або як підґрунтя для маркетингових маніпуляцій. Так, мережевий нарцисизм досліджують: В. Савончак (маніпуляції в мережевому нарцисизмі); В. Андрущенко, О. Даниленко, М. Чабаненко (вторинний нарцисизм); Е. Мануйков (мережевий капітал); Х. Буй, Д. Іващенко, А. Мачача, І. Піголенко (вплив соціальних мереж на розвиток особистості) та ін.

На думку О. Романюк, мережевий нарцисизм – це психоемоційний, духовний та інтелектуальний стан групи людей, згідно з яким більшою чи меншою мірою самозакохані особистості шукають публічності, нерозважливо наслідуючи відомих людей шляхом демонстрації себе в соціальних мережах Інтернету [1].

У зв'язку зі зростанням популярності соцмереж, актуальність мережевого нарцисизму росте, адже вони займають вагомe місце у житті сучасної людини. Люди проводять там багато часу, деякі й багато годин. Соцмережі виступають місцем, де можна показати себе, розповісти про себе цілому світові і для цього не потрібно робити якісь великі наукові відкриття. Достатньо створити акаунт у будь-якій мережі та ділитися моментами із життя. У віртуальному середовищі існують свої типи людей, і саме воно поступово генерує мережевих нарцисів. Соціальні мережі для таких користувачів – це місце для самореалізації, якої вони не змогли досягти у реальному житті. Люди вбирають маски та прикидаються іншими – в цьому й проблема, адже зараз віртуальна особистість почала ототожнюватись із реальною, хоча часто ці сторони однієї людини зовсім різні. У соціальних мережах люди ганяються за підписниками, лайками, репостами. Велетенська кількість підписників – прекрасна можливість заявити цілому світові, що «я – найкращий», що мене цінують. Підтвердженням такої фейкової думки для користувачів є лайки, коментарі та репости. Саме це тішить самолюбство і породжує мережевий нарцисизм.

З метою з'ясування розповсюдження мережевого нарцисизму в сучасному суспільстві, нами було проведено опитування з 05.04.2021 по 07.04.2021, у якому взяло участь 100 осіб різного віку та статі. Серед респондентів було 55 хлопців і 45 дівчат. Щодо віку, то в опитуванні переважала молодь: 14 осіб віком 23-29 років, 71 особа мала вік від 16 до 22 років, респондентів віком 30+ було 15.

На питання про те, «хто ж такий нарцис?», 84 людини сказало, що це самозакохана людина, 3 респонденти вважають, що це ідеальна у всьому людина, в той час як 13 співвідносять цю назву із собою – власним Я. Стосовно того, чи в оточенні респондентів є самозакохані особистості, 64 відповіли ствердно, 18 вважають, що у їхньому колективі таких немає, а інші 18 – не впевнені.

На питання, чи відносять респонденти себе до нарцисів, 59 сказало, що ні; 24 особи – не знають, оскільки на даний момент не можуть розібратись в собі; 17 людей заявили про свою належність до цього типу.

Як виявилось, 77 учасників не є прихильниками частоті публікації фото в соцмережах, оскільки не є залежними від думки інших людей. 11 публікують фото декілька разів в тиждень, а 12 діляться у соцмережах кожним моментом та публікують фото щодня. Щодо редагування фотографій, тобто застосування фільтрів, 16 людей вважають це необхідністю, очевидно, щоб приховати свої мінуси чи те, що їм заважає виглядати ідеальними. 47 – іноді використовують фотошоп, а 37 учасників вважають, що фільтри не потрібні, оскільки справжня, природна краса понад усе. Крім того, у наступному питанні виявилось, що 29 людей вважають себе неповторними особистостями, 48 вважають себе такими ж, як інші, тобто вони не думають, що виділяються чимось; 23 – взагалі не люблять похвалу.

Щодо самореклами, то 71 учасник не займається нею, 10 – не знають, що це таке, а 19 – активно просувають себе у соцмережах. У кожної людини є своя тактика ведення діалогу: на питання чи намагаються респонденти під час переписки показати свою перевагу, 23 відповіли, що так, 40 – ні, оскільки в їхньому арсеналі переважає веселе, просте спілкування. 37 – не бачить в цьому необхідності. Надзвичайно важливим було питання, чи милуються респонденти собою в дзеркалі тривалий час. Виявилось, що 67 респондентів дивляться в дзеркало тільки у разі необхідності, 11 людей не любить дивитись на себе в дзеркало, оскільки не вміють сприймати себе такими, якими вони є, 22 людей вважають себе ідеалом, люблять проводити багато часу за самолюбванням, тому їх можна вважати справжніми нарцисами.

На питання, чи вважають респонденти себе кращими за інших, 65 відповіло, що кожна людина є оригінальною та неповторною, 15 – дотримуються думки, що всі люди однакові, а 20 вважають, що таких, як вони, не існує, тобто вони є неповторними.

Отже, за результатами дослідження, можна стверджувати, що нарциси, без сумніву, існують у нашому суспільстві, проте їх не так багато, щоб вони становили критичну масу. Діяльність мережевого нарциса спрямована на вдосконалення своєї зовнішності, навиків, знань, що сприяє міжкультурним контактам.

Джерела

1. Романюк О. В. Мережевий нарцисизм як вагомий ресурс у сучасних політичних технологіях О. В. Романюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/pages/dop/56/files/b75f3d51-0609-4b41-8ba5-dd81f02cf2ec.pdf>.
2. Як вижити в епоху нарцисизму. Чому бути кращим не означає бути щасливим? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://life.nv.ua/ukr/blogs/jak-vizhiti-v-epokhu-nartsisizmu-chomu-buti-krashchim-ne-oznachaje-buti-shchaslivim-2514909.html>.

Розділ другий*Мистецтвознавство, культурологія, філологія, історія***Кадира Владислав Николаевич**

Кандидат исторических наук, доцент

*Институт современных знаний имени А. М. Широкова***ПОЛЬСКАЯ ИСТОРИОГРАФИЯ И АРХЕОГРАФИЯ АНТИФЕОДАЛЬНОЙ БОРЬБЫ
БЕЛОРУССКОГО И УКРАИНСКОГО НАРОДОВ
ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XVI – 30-Х ГОДАХ XVII В.**

Статья посвящена историографическому и археографическому обзору проблемы усиления крепостнического гнета в исследуемый период и дана подробная картина антифеодальной борьбы белорусского и украинского народов. Ключевые слова: антифеодальная борьба, казачество, крепостное право, крестьянство.

В польской историографии практически отсутствуют работы об усилении процесса закрепощения крестьян, социальных конфликтах в городах, а события антифеодальной борьбы трактуются как факты борьбы религиозной. Запорожское казачество представлено не как ведущая сила в антифеодальной и национально-освободительной борьбе. Подобная оценка характерна и для западноевропейской историографии [14; 15].

Рассматривая положение крестьян и горожан Беларуси и Украины, польские историки отмечают те моменты, которые свидетельствуют о демократических тенденциях (распространение магдебургского права, укрепление и совершенствование законодательства), дают положительные оценки земельной реформы середины XVI в. [1-6]. Правда есть исключения: ряд польских историков отмечают, что в исследуемый период увеличиваются повинности крестьян, однако объясняет эти факты поведением арендаторов фольварков, которые мол самостоятельно завышали инвентарные повинности [7-9]. Почти отсутствуют исследования об усилении процесса закрепощения крестьян, социальных конфликтах в городах, а события антифеодальной борьбы характеризуются как факты борьбы религиозной [10; 11].

Ценными источниками для изучения коронного и городского права XVI в., органов центральной и местной администрации Речи Посполитой, деятельность которых распространялась на земли Беларуси и Украины, являются издаваемые в XVI в. сочинения современников, общественных и культурных деятелей, посвященные решению актуальных вопросов в области юриспруденции и попыткам усовершенствования норм и кодификации феодального права. К их числу относятся систематизированные собрания уставов, привилегий и конституций коронных Яна Гербурта «Statuta I przywileje koronne» (1570), Станислава Сарницкого «Statuta I metryka przywilejów koronnych» (1594), Яна Янушовского «Statuta, prawa I Konstytucje koronne» (1600) [17]. С 1576 г. распространение этих документов производилось с помощью типографского станка [18].

Среди археографических изданий польских буржуазных историков, в которых помещены источники о социально-экономическом состоянии украинских и белорусских земель, выделяется многотомная публикация представителя так называемой варшавской школы Александра Яблоновского «Źródła dziejowe» [19]. Особое значение представляет собой реестр казаков низовых запорожских и заречных 1581 г., помещенный в XX томе (с. 154-164), позволяющий установить весьма широкий географический ареал происхождения и состава казачества, так как в большинстве случаев имена казаков приводились наряду с указанием городов и земель, откуда они прибыли. Первое место из украинских земель, откуда родом были запорожцы, занимала Волянь (названы 16 городов, в том числе Луцк, Владимир, Острог, Ровно, Корец, Дубно, Кременец, Вишневец и др.), значительное число было из Правобережья (Киева, Канева, Черкасс, Каменца, Белой Церкви и др.), встречались люди из Галичины (Галича, Ярослава, Потялич и др.). Много было выходцев из белорусских городов и земель (Минска, Пинска, Гомеля, Орши, Полоцка, Бобруйска, Игуменя и др.). Среди казаков встречались выходцы из Литвы, Польши и России [20].

Со второй половины XIX в. во Львове начали издаваться серийные документальные публикации источников, почерпнутые из местных архивохранилищ. С 1868 по 1935 г. были изданы 25-томные «Aktagrodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum t. Zw. Bernardyńskiego we Lwowie» [21], в которых содержались и факты по исследуемой нами проблеме.

Огромнейший фактический материал по исследуемой проблеме содержится в фондах Центрального архива древних актов в Варшаве (Archivum Glovne Akt Davnych w Warszawie – AGAD), который был создан в 1808 г. как главный польский архив. Основными задачами, которые должен был решать коллектив архива,

были сбор и хранение королевских метрик, польских и литовских летописей, а также всего, что только «в собраниях актов давних хозяйственных, административных, военных, финансовых, шляхетских и дипломатических будет найдено важного и может заинтересовать общество» [22].

В архиве собраны материалы по истории Польши и народов, входивших в состав польского государства, с XII в. и до конца Первой мировой войны. Здесь собрано 400 тыс. единиц хранения, сгруппированных в 6772 фонда. Нами были использованы книги и акты верховных властей Речи Посполитой с 1569 г. до конца 30-х годов XVII в., а также акты и архивы магнатских родов Беларуси и Украины: Браницких, Понятовских, Потоцких, Радзивиллов, Замоиских, Друцких, Лукомских, Острожских, Заславских, Вишневецких, Збаражских и др. Это хозяйственные акты староств, описания имений, размеры податей и повинностей крепостных крестьян, судебные материалы о тяжбах магнатов с городами и казаками. Фамильные фонды дают достаточно полную характеристику магнатских хозяйств Беларуси и Украины второй половины XVI – первой трети XVII в.

В 1951 г. Национальный музей Варшавы был присоединен к Центральному архиву древних актов (AGAD). В фондах Национального музея нами также использованы документы по исследуемой проблеме [23]. Здесь собраны разнообразнейшие материалы о торговле, сельском хозяйстве, внутренней и внешней политике Речи Посполитой. Особый интерес вызывают сведения о процессе закрепощения крестьян с древнейших времен до конца XVI в. (sygn. 1240).

В 1953 г. в Центральный архив древних актов из Люблинского архива были переданы фамильные фонды магнатов Замоиских [24]. Здесь собраны материалы о деятельности в Беларуси и Украине униатской церкви (sygn. 3153), сведения о взаимоотношениях с Московским государством (sygn. 3057), о социально-экономическом развитии ВКЛ в исследуемый период (sygn. 3075), акты королевской экономии (sygn. 3106) и др.

Анализ многочисленных опубликованных и архивных источников подтверждает нашу концепцию о том, что усиление крепостнического гнета было вызвано, прежде всего, экономическими причинами (развитием товарно-денежных отношений, товаризацией магнатских хозяйств, изменением и увеличением крестьянских повинностей, закрепощением крестьянства, стремлением магнатов распространить свою власть в городах и т. п.). Борьба белорусского и украинского народов против феодального угнетения имела не только свои особенности, но и общие черты, а часто она была совместной.

Источники

1. Lowmiański, H. Studia nad dziejami Wielkiego księstwa Litewskiego / H. Lowmiański. – Poznań, 1983. – S. 441-442.
2. Pietkiewicz, K. Naistarszy inwentarz dobr Radziwiłłowskich z 1528 roku / K. Pietkiewicz // Lituan-Slavica Poznaniensia. Studia historika. – Poznań, 1985. – № 1. – S. 179-186.
3. Ochmański, J. Powstanie i rozwój Lutyfundium biskupstwa Wileńskiego. 1387-1550 / J. Ochmański // Ze studiów nad rozwojem wielkiej własności na Litwie i Białorusi w średniowieczu / J. Ochmański. – Poznań, 1963. – S. 132.
4. Ochmański, J. Biskupstwo wileńskie w średniowieczu / J. Ochmański. – Poznań, 1972. – S. 80, 95-97, 106-107; Ochmański, J. Historia Litwy. Wyd. 3. popr. u uzupełn / J. Ochmański. – Wrocław; Warszawa; Kraków, 1990. – S. 101.
5. Lowmiański, H. Początki Polski / H. Lowmiański. – Warszawa, 1983. – T.3. – S. 295.
6. Wawrzyńczyk, A. Rozwój wielkiej własności na Podlasiu w XV i XVI w. / A. Wawrzyńczyk. – Wrocław, 1951. – S. 178-180, 187-200, 206-214, 284, 303-304.
7. Rutkowski, I. Studia z dziejów wsi polskiej XVI-XVIII w. / I. Rutkowski. – Warszawa, 1956. – S. 153.
8. Adamus, J. Zastaw w prawie litewskim XV i XVI w. / J. Adamus. – Lwów, 1925. – S. 20-94.
9. Anusik, Zbigniew. Struktura społeczna szlachty braclawskiej w świetle taryfy podymnego z 1629 roku / Zbigniew Anusik // Przegląd Historyczny 76 (1985), № 2. – S. 233-253.
10. Bardach, Juliusz, Bogusław Leńnodorski, et al. Historia państwa i prawa polskiego. – Warszawa, 1979.
11. Litwin, Henryk. Napływ szlachty polskiej na Ukrainę, 1569-1648 / Henryk Litwin. – Warszawa, 2000.
12. Bardach, Juliusz, Bogusław Leńnodorski, et al. Historia państwa i prawa polskiego. – Warszawa, 1979.
13. Serczyk, Władysław. Na dalekiej Ukrainie. Dzieje Kozaczy do 1648 roku. / Władysław Serczyk. – Kraków, 1948.
14. Kumke, Garsten. Führer und Geführte bei den Zaporoger Kasaken. Struktur und Geschichte Kosakischer Verbände im polnisch-litauischen Grenzland (1550-1648) / Garsten Kumke. – Berlin, 1993.
15. Luber, Susanne and Peter Rostankowski. Die Herkunft der im Jahre 1581 registrierten Zaporoger Kosaken // Jarbücher für Geschichte Osteuropas 28 (1980). – S. 368-390.
16. Игнатенко, А. П. Введение в историю БССР: периодизация, источники, историография / А. П. Игнатенко. – Минск: Высшая школа, 1965. – С. 13.
17. Ковальский Н. П. Источниковедение истории Украины (XVI – первой половины XVII века): учеб. пособие: в 4 ч. / Н. П. Ковальский. – Днепропетровск, 1978. – Ч. 3. – С. 11.
18. Cytowska, M. Bibliografia druków urzędowych XVI wieku / M. Cytowska. – Wrocław, 1961. – S. 12.
19. Ковальский, Н. П. Источниковедение истории Украины (XVI – первой половины XVII века): учеб. пособие: в 4 ч. / Н. П. Ковальский. – Днепропетровск, 1978. – Ч. 3. – С. 22.
20. Там же. – С. 24.
21. Там же. – С. 29.
22. Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie. – Warszawa, 1988. – S. 1-2.
23. AGAD: zbior z museum Narodowego. – Dział A.
24. AGAD: Archiwum Zamoyskich. – Dział 1.

Задорожна Ірина Петрівна

Кандидат філологічних наук, доцент

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Шкварчук Світлана Степанівна

Кандидат філологічних наук, доцент

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Космірак Тетяна Степанівна

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

КРИЛАТІ ВИСЛОВИ Ф. ШІЛЛЕРА У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Стаття присвячена особливостям функціонування на сучасному етапі цитатної спадщини класика німецької літератури Ф. Шіллера. У результаті дослідження на матеріалі низки лексикографічних джерел визначено кількість зафіксованих крилатих висловів його авторства, а також основні чинники їх фразеологізації. Також за допомогою психолінгвістичного експерименту досліджено їх конотаційні характеристики, а на основі проведеного опитування здійснено аналіз відомості цитат Ф. Шіллера серед носіїв німецької мови. Ключові слова: крилатий вислів, цитата, психолінгвістичний експеримент, конотація, фразеологізація.

Одним із найвагоміших чинників формування фонду крилатих висловів німецької мови є елітарна особистість Ф. Шіллера (1759-1805). Про функціонування крилатих висловів письменника у німецькій мові написано порівняно невелику кількість робіт (напр., [2], [4], [8], [10], [11]). Попри те, що німецький класик зробив вагомий внесок у формування фонду крилатих висловів німецької мови, у мовознавстві й дотепер немає окремого всебічного дослідження крилатих висловів Ф. Шіллера. Так, залишаються поза увагою їхні лінгвокультурологічні, соціолінгвістичні, конотаційні та інші особливості.

Таким чином, актуальність дослідження обумовлена необхідністю проведення комплексного аналізу функціонування на сучасному етапі цитатної спадщини Ф. Шіллера – одного із найвидатніших представників світової літератури, який зробив великий внесок у розвиток німецької мови та літератури.

Метою дослідження є кількісний аналіз, аналіз конотаційних (оцінних) характеристик крилатих висловів Ф. Шіллера, а також визначення рівня їх відомості серед носіїв німецької мови.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких завдань:

- провести кількісний аналіз цитат письменника на основі лексикографічних джерел;
- дослідити чинники, які вплинули на фразеологізацію цитат Ф. Шіллера;
- визначити шляхом психолінгвістичного експерименту, в якому взяли участь 30 студентів старших курсів та викладачів факультету іноземних мов Чернівецького університету, оцінку конотацію досліджуваних висловів (позитивну, негативну чи нейтральну);
- за допомогою опитування молодих носіїв німецької мови (30 чоловіків і жінок) визначити рівень їх ознайомленості з цитатами Ф. Шіллера та знання чи незнання ними їх авторства.

Матеріалом дослідження було обрано збірники цитат Ф. Шіллера ([8], [10]), „Duden 11. Redewendungen: Wörterbuch der deutschen Idiomatik” та „Duden. Das große Buch der Zitate und Redewendungen” ([5], [7]), фразеологічні словники (німецько-український словник В. І. Гаврися та О. П. Пророченко [3] та німецько-російський Л. Е. Біновича та М. М. Гришина [1], а також видання В. Мідера “Geben Sie Zitatenfreiheit!” [9]. До сформованого списку цитат (усього 319) ми включили крилаті вислови, які:

- зафіксовані щонайменше у двох наведених вище цитатних словниках;
- розміщені у фразеологічних словниках;
- названі мінімум двома носіями мови, які брали участь в опитуванні.

Крилатим висловам, як відомо, характерні сталість і відтворюваність, наявність автора, чіткість та афористичність, емоційно-експресивне забарвлення, смислова цілісність та відносна аргументованість. Таким чином, крилаті вислови – це феномен, який одночасно поєднує індивідуально-авторські, загальномовні й соціокультурні компоненти. Якщо говорити про лінгвокультурну цінність крилатих висловів, то вона зумовлена їх походженням із історичних та письменницьких джерел.

Багатогранна особистість Ф. Шіллера – важливий фактор формування фонду крилатих висловів німецької мови. Його мистецька спадщина є важливою не тільки для німецької, але й для усїєї світової культури загалом. Народність творів Ф. Шіллера сприяє тому, що німецькомовне суспільство відносно часто зверталося і продовжує звертатися до крилатих висловів класика у повсякденному спілкуванні.

Крилаті вислови Ф. Шіллера є надзвичайно цікавим та багатограним об'єктом лінгвістичного дослідження, адже вони не лише є особливим надбанням і джерелом мудрості та досвіду німецького народу, а і слугують збагаченню фразеологічного фонду німецької мови.

Серед чинників, які вплинули на фразеологізацію авторських цитат, важливими є: належність базових текстів до обов'язкової шкільної програми, "сильні позиції" у вихідному тексті (наприклад, позиція на початку / кінці або в заголовку твору), римована форма. Наявність інсценувань, музичного супроводу, екранізації також сприяють потраплянню крилатих висловів до фразеологічного фонду.

Під впливом процесу фразеологізації цитати Ф. Шіллера можуть зазнавати структурних та семантичних змін, вживатися у скороченому вигляді, зберігаючи своє первісне значення, або набувати іронічного забарвлення тощо.

Серед досліджуваних крилатих висловів виявлено найбільшу кількість висловів з негативною оцінною конотацією (35%). Таке явище характерне для багатьох груп ФО, оскільки людина емоційніше реагує на негативні події, тому що сприймає позитивні як норму.

60,5% крилатих висловів Ф. Шіллера, зафіксованих у лексикографічних джерелах, не знайомі більшості молодих носіїв німецької мови. Що стосується зв'язку цих висловів із автором, то 97% досліджуваних крилатих висловів втратили або втрачають "печатку авторства", що також наближає їх до інших фразеологізмів.

Джерела

1. Бинович Л. Э. Немецко-русский фразеологический словарь. – М.: Фквриум, 1995. – 768 с.
2. Гавриш В. И. Крылатые выражения и их роль в обогащении фразеологического состава современного немецкого литературного языка: автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. Наук: 10.02.04. М., 1971. – 20 с.
3. Гавриш В. И. Німецько-український фразеологічний словник / О. П. Пророчеко. – Київ : Радянська школа, 1981. Т. 1. 416 с. ; Т. 2 . 382 с.
4. Коротких Т.А. Ф. Шіллер и развитие фразеологического фонда немецкого литературного языка: автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. Наук: 10.02.04. М.: МГУ, 1978. –19 с.
5. Duden 11. Redewendungen: Wörterbuch der deutschen Idiomatik. Hrsg. von der Dudenredaktion. 3., überarb. und aktualisierte Auflage. Mannheim; Leipzig; Wien; Zürich: Dudenverlag, 2008. 959 S.
6. Duden 12. Zitate und Aussprüche: Herkunft und aktueller Gebrauch; rund 7500 Zitate von der klassischen Antike bis zur modernen Werbesprache. 2., neu bearb. und akt. Auflage. Mannheim; Leipzig; Wien; Zürich: Dudenverlag, 2002. 960 S.
7. Duden 11. Das große Buch der Zitate und Redewendungen. 2., überarb. und akt. Auflage. Mannheim; Leipzig; Wien; Zürich: Dudenverlag, 2007. 896 S.
8. Eckart R. Schiller im Munde des Volkes: Landläufige Zitate aus seinen Werken. Leipzig: A. Lesimple's Verlag, 1909. 106 S.
9. Mieder W. Geben Sie Zitatenfreiheit!: Friedrich Schillers gestutzte Worte in Literatur, Medien und Karikaturen. Wien: Prensens, 2009. 356S.
10. Prossliner J. Kleines Lexikon der SchillerZitate. München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 2004. 256 S.
11. Zimmermann G. Schiller, der Liebling des deutschen Volkes. Ulm: H. Kerler, 1905. S. 137–144.

Розділ третій*Спорт, фізична культура, рекреація, туризм***Зайцева Ирина Игоревна***Витебский государственный университет имени П. М. Машерова*

Научный руководитель: Королькова Лариса Викторовна

*Витебский государственный университет имени П. М. Машерова***СОЦИАЛЬНЫЙ ТУРИЗМ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ
СОЦИАЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ ПОЖИЛЫХ ЛЮДЕЙ**

В статье рассмотрен вопрос социального туризма, который направлен на повышение социальной активности пожилых людей и инвалидов, сохранение здоровья, организацию правильного и познавательного отдыха, расширение круга общения. Ключевые слова: туризм, социальный туризм, социальная группа населения, социальные слои, социальная сфера.

Туризм (tourisme, от tour) в переводе с французского означает «прогулка», «поездка», «путешествие» – временные выезды людей в другую страну или местность, отличную от места постоянного жительства. Путешествия совершаются человеком в свободное от основной работы время в оздоровительных, познавательных, религиозных, рекреационных и иных целях [1]. Одной из социально ориентированных отраслей экономики является туризм. Эта отрасль приносит не только доход в экономику, но и напрямую ориентирована на людей. Во многих странах основная доля государственных доходов относится именно к туризму.

Одним из первых документов, определяющих социальный туризм, является Манильская декларация по мировому туризму 1980 г., которая гласит: «Социальный туризм – это цель, к которой общество должно стремиться в интересах менее обеспеченных граждан при использовании ими права на отдых» [2, с. 42]. Это определение достаточно общее и поясняет, кто может относиться к «менее обеспеченным гражданам», а также каким образом и посредством чего осуществляется их право на отдых. Наряду с широкой трактовкой понятия «социальный туризм» существует и узкая, более конкретная, узкоспециализированная трактовка. К ней относятся определения, представленные учеными: В. С. Сениным, В. И. Азаром, В. Н. Акишиным, М. Б. Биржаковым.

Система социального туризма представляет собой совокупность социокультурных объектов и участников, а также принципов, целей, средств, включая льготы, что позволяет малообеспеченным слоям населения воспользоваться возможностями туристского отдыха. В целях обеспечения доступности туристского отдыха требуется разработка государственной социальной туристской политики, направленной на создание законодательной базы, принятие нормативных актов, развитие социальной инфраструктуры, подготовку квалифицированных кадров по организации информационной работы и оказания помощи различным слоям населения в реализации своих прав на отдых [4, с. 40].

В Законе Республики Беларусь «О туризме» 326-3 от 25.11.1999 г.: «туризм социальный – туризм, полностью или частично осуществляемый за счет бюджетных средств, средств государственных внебюджетных фондов (в том числе средств, выделяемых в рамках государственной социальной помощи), а также средств работодателей» [3]. Социальный туризм – это любой вид туризма (познавательный, курортный, экологический, сельский), расходы на который полностью или частично оплачиваются туристу из финансовых источников, предназначенных на социальные нужды.

Главная цель социального туризма – создание условий для путешествий пенсионерам, инвалидам, ветеранам войны и труда, школьникам, молодежи и любым иным гражданам, которым государство, государственные и негосударственные фонды, иные организации оказывают социальную поддержку.

На примере ряда цивилизованных стран мы видим, что социальный туризм развивается в виде «ассоциативного туризма», организаторами которого являются профессиональные союзы туристских компаний и ассоциации социального туризма. Основной задачей социального туризма стала организация дешевых поездок для людей с низкими доходами. Немалую роль в развитии социального туризма играют и местные органы власти, создавая для этого не только экономические условия (предоставление социально ориентированному туризму льгот на землю, льгот в части налогообложения и др. преференции), но и инфраструктурные, в первую очередь, ориентированные на людей с ограниченными физическими возможностями. Именно поэтому в странах Европы туризм для этой категории граждан – обыденное явление. Свои услуги в этой сфере предлагают множество турфирм, имеющих разнообразные специализированные туристские программы и экскурсии для инвалидов. Экономически выгодному

развитию социального туризма способствует не наличие отдельных единичных инфраструктурных элементов, а созданная целеполагающая система, обеспечивающая доступ людей к полноценному отдыху, а значит и эффективному восстановлению физических и духовных сил.

В Беларуси развитие социального туризма возможно пока только через государственное регулирование, поставив во главу угла общедоступность туризма внутри страны. Социальные туры сегодня предлагаются за счет бюджетных средств: для детей-сирот, детей из малообеспеченных семей, инвалидов и ветеранов. С учетом имеющихся возможностей организуются экскурсии и 2-х дневные туры по направлениям культурно-исторического и водного туризма.

Как же влияет социальный туризм на качество жизни людей? В проведенном исследовании приняли участие 60 пожилых людей, посещающих Территориальный центр социального обслуживания населения, в возрасте от 60 до 90 лет, из них 20 мужчин и 40 женщин. Результат показал, что одним из факторов успешной социальной реабилитации пожилых людей является повышение их социальной активности путем вовлечения в досуговую деятельность. Социальная значимость досуговой реабилитации состоит в вовлечении пожилого человека в общественную жизнь для сохранения уверенности в себе, убеждения в значимости его личности, противодействия социальной изоляции и одиночеству, пробуждения интересов, оживления социальных контактов, поощрения независимости, выбора осмысленных общественно полезных видов деятельности.

Хорошие показатели были получены по физическому и психологическому благополучию пожилых людей. 65% респондентов имеют высокий уровень, 30% – повышенный и 5% – средний. Это значит, что опрошенные пожилые граждане довольны своим физическим и психологическим состоянием.

Следующий показатель «социальное благополучие» свидетельствует о социальном окружении человека, его социальных отношениях, связях и взаимодействиях. Данный показатель на высоком уровне находится у 11,7% участников исследования, на повышенном уровне у 36,6%, а на среднем – 48,4%. Пониженный уровень показали 3,3% пожилых граждан, что говорит о потере социального окружения испытуемыми, разрыве социальных отношений и связей.

Получается, 1,7% людей пожилого возраста имеют сложности восприятия себя пожилым. 16,7% граждан пожилого возраста не получают поддержки от ближайшего окружения: родных, близких, соседей.

Для изучения социальной активности респондентов было проведено анкетирование «Социальная активность пожилых граждан». В ходе которого было выявлено, что 21,7% и 43,4% опрошенных пожилых людей регулярно или иногда встречаются с друзьями, подругами, соседями, родственниками, 18,3% испытуемых очень редко выпадает такая возможность, а остальные 16,6% респондентов не имеют такой возможности. Следовательно, 34,9% пожилых людей ведут одинокий образ жизни. 3,3% опрошенных регулярно посещают такие культурные центры, как музеи, выставки, концерты, библиотеки и т. д., 21,7% и 8,3% респондентов делают это иногда или очень редко, а большинство (66,6%) пожилых не посещают культурные центры.

Следовательно, некоторые пожилые люди не имеют возможности проявлять социальную активность, а хотели бы еще реализовать себя. Решением проблемы низкой социальной активности пожилых людей может стать организация проекта по реализации социального туризма в форме туротерапии. Исходя из полученных результатов исследования, следует вывод, что есть необходимость в разработке проекта по реализации социального туризма для пожилых граждан.

Социальный туризм, как новая форма обслуживания направлена на повышение социальной активности пожилых людей и инвалидов, сохранение здоровья, организацию правильного и познавательного отдыха, расширение круга общения. Социальный туризм – это любой вид туризма (познавательный, курортный, экологический, сельский и т.д.). Жизнь человека не является полноценной, если не реализуется его право на отдых. Досуг и отдых играет особо важную роль в жизни людей пожилого и старческого возраста, а также людей с ограниченными физическими возможностями, особенно когда их участие в общественной жизни затруднено. Организация досуга является одним из важных элементов реабилитации, способствующего социальной адаптации слабо защищенных групп населения.

Источники

1. Большой энциклопедический словарь: туризм / Электронный словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://gufo.me/dict/bes/ТУРИЗМ>
2. Киреева, Ю. А. Проблемы развития безбарьерного туризма / Ю. А. Киреева // М.: КНОРУС, 2016. – № 2. – С. 41-45.
3. Об утверждении Национального плана действий по реализации в РБ положений Конвенции о правах инвалидов на 2017-2025 г.г.: постановление Совета Министров РБ от 13.06.2017 г. № 451 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://mentalhealth.by/media/doc/nasionalni-plan.pdf>
4. Борисенко-Клепач Н. М. Туризм и отдых для всех – продвигаем всеобщую доступность / Н. М. Борисенко-Клепач [и др.]. – Минск: Эко-перспектива, 2017. – 64 с.

Усацкий Антон Игоревич

Белорусский государственный педагогический университет имени Максима Танка

Остапенко Галина Александровна

Белорусский государственный педагогический университет имени Максима Танка

ДИНАМИКА РАЗВИТИЯ СКОРОСТНО-СИЛОВЫХ КАЧЕСТВ У МАЛЬЧИКОВ 10-11 ЛЕТ НА НАЧАЛЬНОМ ЭТАПЕ ПОДГОТОВКИ В КАРАТЭ WKF

Каратэ WKF не является стилем каратэ или отдельной спортивной дисциплиной. WKF – это англоязычная аббревиатура названия Всемирной Федерации каратэ (World Karate Federation). Понятие «каратэ WKF» сегодня подразумевает правила проведения соревнований по каратэ: правила, принятые этой федерацией. Поскольку каратэ является спортом техничным и скоростным, в котором выполнение техники происходит с максимальной быстротой применением силы, то воспитание скоростно-силовых способностей у подрастающего поколения является неотъемлемой частью воспитания для успешной соревновательной деятельности и подготовки будущего спортивного резерва нашей страны. Ключевые слова: каратэ, Всемирная федерация каратэ, скоростно-силовые качества, педагогическое тестирование, педагогический контроль.

Рассмотрение проблемы развития скоростно-силовых качеств мальчиков 10-11 лет в рамках правил Всемирной федерации каратэ (далее – WKF) считаем наиболее приемлемым, так как именно по этим правилам проводятся крупнейшие соревнования по каратэ на мировом уровне. Правила WKF приняты за основу для проведения Олимпийских игр в Токио по данному виду спорта.

Успешная деятельность в каратэ требует от спортсменов одинаково высокого уровня развития всех физических качеств: силы, быстроты, ловкости, координации, выносливости и гибкости. Поскольку каратэ является спортом техничным и скоростным, в котором выполнение техники происходит с максимально быстрой применением силы, то воспитание скоростно-силовых качеств у подрастающего поколения является неотъемлемой частью подготовки для успешной соревновательной деятельности.

Актуальность самого исследования обусловлена тем, что проблема развития скоростно-силовых качеств у мальчиков 10-11 лет в каратэ WKF на этапе начальной подготовки не имеет широкого освещения в научной литературе.

Авторы В. М. Зациорский [3], Л. П. Матвеев [5], Ж. К. Холодов, В. С. Кузнецов [6], Ю. Ф. Курамшин [4] и др. утверждают, что, под скоростно-силовыми качествами в теории физического воспитания понимается способность проявлять двигательные действия с значительными усилиями в короткие периоды времени. Ряд авторов определяют скоростно-силовые качества «взрывной силой» (Ю. В. Верхошанский) [1]. В нашем научном исследовании будем использовать понятие, предложенное в научных трудах Л. П. Матвеева, который трактует понятие «взрывная сила», как: «... способность по ходу движения достигать, возможно, больших показателей внешне проявляемой силы в возможно меньшее время», и является одним из проявлений скоростно-силовых способностей [5].

В ходе анализа научно-методической литературы установлено, что термин «скоростно-силовые качества» означает способность человека проявлять максимум усилий в кратчайшие сроки при сохранении оптимальной амплитуды движения.

Исследование показателей физического развития юных каратистов, с одной стороны, помогает программировать процесс подготовки, отбор и комплектование учебных групп в возрастном аспекте; с другой стороны – необходимо для осуществления действенного контроля и получения информативных данных, по которым можно эффективно оценить процесс многолетней подготовки в каждый отдельный момент по периодам, этапам.

Контроль в физической культуре и спорте является разновидностью деятельности педагога и необходимым составным элементом целесообразного построения процесса обучения и воспитания занимающихся, управления его результативностью [2].

Сущность контроля в физическом воспитании заключается в определении эффекта педагогических воздействий, т. е. сравнение запланированного и реально достигнутого [2].

В нашем научном исследовании проанализировали динамику уровня развития именно скоростно-силовых качеств юных каратистов. В исследовании приняли участие 10-11-летние каратисты, занимающиеся 2-ой год в группах начальной подготовки МОУ «Спортивный клуб каратэ «Юниор». Прием контрольных нормативов проводился в 3 этапа: в начале, в середине и в конце учебного года.

Для выявления динамики развития скоростно-силовых качеств мы использовали следующие двигательные тесты:

1. Общепедагогические:

- прыжок в длину с места;
- тройной прыжок;
- сгибание/разгибание рук в упоре лёжа;
- подъем туловища в сед;

2. Специальные:

– тест «удар рукой в неподвижную цель». Спортсмен принимает исходное положение «спортивная стойка» (яп. Juii-kamae). По команде тренера спортсмен выполняет технику giaku-zuki с максимальной скоростью и частотой в неподвижную цель (лапа или макивара, удерживаемая партнером на уровне живота). Попадание будет зачитано при правильном выполнении техники удара: с полным выпрямлением руки, поворотом бедра, возвратом руки в исходное положение. Засчитывается количество попаданий в лапу за 10 секунд;

– тест «удар ногой в неподвижную цель». Спортсмен принимает исходное положение «спортивная стойка» (яп. Juii-kamae). По команде тренера спортсмен выполняет технику mawashi-geri с максимальной скоростью и частотой в неподвижную цель (лапа или макивара, удерживаемая партнером на уровне живота). Попадание будет зачитано при правильном выполнении техники удара: с поворотом бедра опорной ноги, полным выпрямлением бьющей ноги. Засчитывается количество попаданий в лапу за 10 секунд.

Сравнивая результаты трех тестирований, выявляющих уровень развития скоростно-силовых способностей каратистов 10-11 лет, мы наблюдаем положительные изменения, что говорит о благоприятных воздействиях тренировочного процесса на физическую подготовленность юных спортсменов.

Показатели тестирования «Прыжок в длину», проведенные в конце года (май), улучшились на 0,75% относительно тестирования, проведенного в начале года (октябрь).

Относительно показателей в тестовом упражнении «Тройной прыжок» также наблюдается прирост. Результаты тестирования в конце года относительно результатов, полученных в начале года, улучшились на 0,86%.

Анализируя результаты в тестовом упражнении «Разгибание/сгибание рук в упоре лёжа», мы наблюдаем улучшение итоговых майских показателей на 6,43% в сравнении с показателями, полученными в октябре.

Сравнивая результаты показателей в контрольном упражнении «Подъём туловища в сед», мы вновь можем отметить положительные изменения: показатели, полученные в мае, улучшились на 4,74% в сравнении с октябрьскими значениями.

Что касается специальных контрольных тестов, то в тестовом упражнении «Удар рукой в неподвижную цель» показатели улучшились на 10,00% и 7,63% для левой и правой руки соответственно.

В тестовом упражнении «Удар ногой в неподвижную цель» показатели улучшились на 9,3% и 5,8% для левой и правой ноги соответственно.

Таким образом, сравнительный анализ результатов тестирований, выявляющих динамику развития скоростно-силовых качеств у мальчиков 10-11 лет на начальном этапе подготовки в каратэ WKF, показал положительную динамику во всех проведенных контрольных упражнениях. Полученные результаты в ходе научного исследования свидетельствуют о том, что предложенная тренировочная программа, которая осуществляется в спортивном клубе каратэ «Юниор», подтверждает целесообразность ее использования в учебно-тренировочном процессе.

Источники

1. Верхошанский, Ю. В. Основы специальной силовой подготовки в спорте / Ю. В. Верхошанский. – М.: Советский спорт, 2013. – 216 с.
2. Вихров, К. Л. Педагогический контроль в процессе тренировки / К. Л. Вихров, В. Г. Догадайло. – М.: Физкультура и спорт, 2000. – 66 с.
3. Зацiorsкий, В. М. Физические качества спортсмена: основы теории и методики воспитания / В. М. Зацiorsкий. – М.: Советский спорт, 2009. – 199 с.
4. Теория и методика физического воспитания: учебник / под ред. Ю. Ф. Курамшина. – М.: Советский спорт, 2007. – 464 с.
5. Матвеев, Л. П. Теория и методика физической культуры / Л. П. Матвеев. – М.: Физкультура и спорт, СпортАкадемПресс, 2008. – 544 с.
6. Холодов, Ж. К. Теория и методика физической культуры и спорта: учебник для студентов учреждений высшего профессионального образования / Ж. К. Холодов, В. С. Кузнецов. – М.: Академия, 2013. – 480 с.

Розділ четвертий

Економіка, юриспруденція, політика, публічне адміністрування

Абесінова Олена Костянтинівна

Кандидат економічних наук, доцент

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

МЕТОДИ АНАЛІЗУ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ

Стаття присвячена дослідженню й виявленню ефективних методів аналізу професійного розвитку персоналу вітчизняних підприємств. Проаналізовано методи оцінки розвитку працівників, результати якої сприяють підвищенню ефективності інвестицій у персонал, визначенню кадрових ризиків підприємства. Досліджено особливості SWOT-аналізу доцільність його використання для аналізу професійного розвитку працівника, як одного з відносно простих, але результативних методів. Ключові слова: аналіз, професійний розвиток, методи, персонал, ефективність.

Взаємозв'язок підвищення ефективності діяльності, конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, та професійного розвитку його працівників є однією з важливих проблем як керівників компаній, так і держави в цілому. Працівники завжди були важливим ресурсом підприємства, отже вони є важливим й головним фактором забезпечення його конкурентоспроможності. Від професіоналізму персоналу залежить успіх підприємства, для успішного, ефективного функціонування компанії, необхідно постійно розвивати, удосконалювати навички працівників.

Згідно з законом України «Про професійний розвиток працівників» головною метою державної політики є підвищення конкурентоспроможності персоналу відповідно до суспільних потреб шляхом сприяння роботодавцю в ефективному використанні праці та забезпеченні досягнення належного професійного рівня працівниками [1, с. 2]. Дана мета досягається за рахунок: доступності професійного розвитку працівників; вільного вибору роботодавцем форм і методів забезпечення професійного розвитку працівників з урахуванням специфіки їх роботи; додержання інтересів роботодавця та працівника; безперервності процесу професійного розвитку працівників [1, с. 2].

Інвестиції у розвиток персоналу повинні принести віддачу у вигляді підвищення результативності діяльності підприємства, адже високий рівень розвитку важливих професійних компетенцій сприятиме значному підвищенню продуктивності праці та внутрішній мотивації працівника. Виходячи з зазначеного, виникає необхідність ґрунтовного аналізу професійного розвитку працівників. Аналіз професійного розвитку персоналу є складовою процесу управління сучасного підприємства. Результати такого аналізу можуть бути використані для прийняття управлінських рішень щодо призначення, звільнення, переведення працівника, підвищення заробітної плати та інше. Аналіз процесу професійного розвитку персоналу включає:

- 1) визначення еталону працівника, який відповідає вимогам ринку праці та потребам підприємства;
- 2) оцінку особливостей професійного розвитку персоналу підприємства;
- 3) аналіз реалізації програми професійного розвитку персоналу;
- 4) дослідження спонукання персоналу до самостійної роботи з професійного розвитку (самоосвіти);
- 5) оцінку ефективності професійного розвитку персоналу.

Для проведення аналізу професійного розвитку персоналу використовують різноманітні методи, серед яких найбільш вживані: анкетування, спостереження, тестування, метод «360 градусів», метод МВО, ділові ігри, КРІ. У свою чергу, аналіз ефективності професійного розвитку працівників базується на врахуванні факторів внутрішнього та зовнішнього середовища організації. Зовнішні фактори впливають на стратегію розвитку діяльності підприємства, до них належать: економічна і політична ситуація в країні, надійність правової системи, тенденції розвитку ринку праці та інші. Внутрішні ж фактори включають: методи, форми професійного розвитку персоналу, рівень корпоративної культури, особливості системи управління персоналом, потребу та інвестиції у навчання, мотивацію працівників, тощо. В умовах невизначеності як зовнішнього, так і внутрішнього середовища підприємства зручним методом аналізу є SWOT-аналіз, сутність якого полягає у визначенні внутрішнього потенціалу (сильних та слабких сторін) працівника з врахуванням негативного й позитивного впливу (загроз та можливостей) факторів зовнішнього середовища. У цілому SWOT-аналіз забезпечує підґрунтя для генерування ідей щодо розв'язання питань, допомагає побачити й оцінити усі фактори, що впливають на прийняття рішень, та визначити можливості розвитку й мінімізацію ризиків у майбутньому.

SWOT-аналіз професійного розвитку працівника передбачає послідовну реалізацію основних етапів:

1. Виявлення факторів, які характеризують внутрішній потенціал працівника (особисті, ділові якості, стаж роботи, рівень професіоналізму, креативність, інтелектуальний рівень розвитку, вік, тощо).
2. Виявлення зовнішніх факторів, які спонукають персонал до професійного розвитку (конкуренція на ринку праці, зростання економіки, міграція населення, розвиток нових технологій, тощо).
3. Проведення бальної оцінки та ранжування виявлених факторів.
4. Побудова матриці SWOT, з зазначенням у більш детальній формі сили й слабкостей, можливостей і загроз.
5. Встановлення взаємозв'язку між сильними й слабкими сторонами, загрозами й можливостями та вибір основних напрямків професійного розвитку працівника.

При використанні SWOT-аналізу для оцінки професійного розвитку працівника необхідно максимально конкретизувати фактори та об'єктивно визначити його сильні й слабкі сторони. Також доцільно враховувати, що слабкі сторони в одному випадку, можуть бути сильними в іншому, а також сильні сторони не можна вважати сильними, якщо вони є у іншого працівника (конкурента). При визначенні можливостей не доречно вказувати ті можливості, які доступні іншим працівникам. Сильні, слабкі сторони та можливості й загрози зазначаються в порядку зниження їх рангів, що дає можливість на етапі порівняльного етапу SWOT-аналізу розглянути, у першу чергу, найбільш суттєві фактори. Також для проведення не тільки якісного, але й кількісного аналізу, використовують бальну оцінку сильних і слабких сторін працівника з позиції використовувати можливості чи/та протистояти загрозам. При використанні бального способу кожному фактору надається експертна оцінка у балах. Після цього проводиться розрахунок зваженої бальної оцінки та обґрунтування конкурентоспроможності працівника через ранжування. Кінцевий етап SWOT-аналізу розкриває інформацію про баланс між зовнішніми потребами, можливостями й внутрішніми ресурсами працівника. На підставі такої інформації визначаються основні стратегічні дії, формуються стратегічні кроки, що актуальні для тієї чи іншої комбінації сильних, слабких сторін, можливостей й загроз, які необхідно реалізовувати.

Отже, методика SWOT-аналізу дозволяє оптимізувати процес оцінки кваліфікаційного рівня працівників при атестації персоналу та вживати своєчасні заходи щодо їх професійного розвитку. SWOT-аналіз може стати ефективним інструментом покращення процесів управління персоналом підприємства, що вплине на підвищення результативності роботи та відповідно на збільшення прибутковості компанії.

Джерела

1. Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12.01.2012 №4312-VI.URL: <https://zakon.rada.gov.ua>(дата звернення 07.06.2021).
2. Науково-методичні засади формування та реалізації Стратегії державної кадрової політики. Методичні рекомендації / за ред. Е. М. Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, 2012. – 72 с.
3. Калабухова С. В. Уніфікація аналітичних процедур в умовах стандартизації бухгалтерського обліку та аудиту: монографія / С. В. Калабухова. – Київ: КНЕУ, 2019. – 431 с.

Иванов Евгений Александрович
Кандидат экономических наук, доцент
Международный университет «МИТСО»

НОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РЫНКА МУЛЬТИМОДАЛЬНЫХ ПЕРЕВОЗОК ГРУЗОВ

В статье рассматриваются особенности мультимодальных перевозок грузов. Обосновывается целесообразность формирования опорной сети транспортно-логистических центров (хабов) в железнодорожных узлах, на водном транспорте и в аэропортах. Ключевые слова: мультимодальные перевозки, тенденции, хабы, контейнеризация.

Анализ рынка грузоперевозок свидетельствует, что клиенты и операторы перевозок постепенно отказываются от традиционной системы доставки груза отдельными видами транспорта и предпочитает интегрированные мультимодальные перевозки, особенно если это касается международных мультимодальных перевозок или перевозок внутри стран ЕС.

Мультимодальная перевозка – транспортировка грузов по одному договору, но выполненная по меньшей мере двумя видами транспорта.

Мультимодальные перевозки особенно актуальны на межконтинентальных направлениях, когда необходим доступ в удаленные точки мира, где один вид транспорта просто бессилён.

Организация таких перевозок требует высокой слаженности действий всех участников процесса. На любом этапе транспортировки имеется возможность промежуточного хранения.

Преимущества:

- гибкость в доставке;
- возможность переадресации груза во время доставки;
- возможность простого (уличного) хранения;
- доставка груза «от двери до двери»;
- мониторинг на любом этапе транспортировки;
- единый договор на всю перевозку груза. Стоит отметить, что он не зависит от количества видов транспорта, используемого для транспортировки груза, а также от числа пунктов перевалки;
- единый тариф на всю длину маршрута;
- единый организатор, который берет на себя всю ответственность за доставку груза.

Недостатки:

- большие познания всех технологических процессов транспортировки, видов транспорта, хранения, страхования и т.д.;
- единоличная ответственность при организации перевозки.

В мировой практике наметилось неуклонная тенденция увеличения грузовых перевозок наряду с дальнейшим совершенствованием существующей технологии самих перевозок. В значительной степени это связано с концентрацией транспортных потоков и ростом мультимодальных перевозок по мультимодальным транспортным коридорам.

Рассмотрим особенности развития рынка мультимодальных грузоперевозок в странах Евросоюза, России, Беларуси.

По прогнозам аналитиков Евросоюза, объемы перевозок грузов автомобильным транспортом к 2030 году возрастут примерно на 40% и чуть более 80% к 2050 году [2]. Соответственно, транспортная политика Евросоюза нацелена на сокращение автомобильного транспорта в сторону менее загрязняющих и более энергоэффективных видов транспорта, с использованием нескольких способов воздействия на работников транспортной системы:

- регулирование внешнего ценообразования, т.е. социальные и экологические издержки на транспортировку должны оплачиваться в соответствии с принципом «загрязнитель платит»;
- целенаправленные инвестиции в инфраструктуру, и именно на те проекты, которые направлены на улучшение взаимосвязей между отдельными модальными сетями;
- развитие доступности информации о трафике, пропускной способности, доступности инфраструктуры, размещении грузов и транспортных средств.

Еще одним важным элементом в формировании и развитии модальности в Европе является инициатива Совета Европы по введению одного мультимодального стандарта для грузовых единиц, а также преобразованию мультимодальных терминалов в европейские логистические центры (хабы).

Оценивая развитие международной мультимодальной политики Евросоюза, следует отметить роль международных транспортных операторов, ставящих целью уменьшение собственных издержек,

удовлетворение требований клиентов, развитие количества оказываемых услуг. Так, в Германии для развития международных мультимодальных систем создана специализированная фирма «TFG Transfracht», являющаяся дочерним предприятием «DeutscheBahn AG», и которая активно сотрудничает с транспортными фирмами разных видов транспорта, а также с банками страны, что позволило ей создать ряд финансово гарантированных мультимодальных систем с участием заинтересованного пула лиц (ритейлы, владельцы терминалов, контейнеров, портовые операторы, грузовладельцы) в Европе, Азии, на Ближнем Востоке и в Северной Африке [4].

В международных перевозках Польши основной стратегией развития мультимодальных систем является перевозка грузов в крупнотоннажных контейнерах между портовыми терминалами и станциями, на которых возможна перегрузка контейнеров. Транзит контейнеров между Западом и Востоком осуществляют грузовыми поездами постоянного состава в рамках программы ЕС «Intercontainer» [5].

Важным направлением развития мультимодальных перевозок в последние несколько лет в Европе становится формирование культа «зеленого» города, т.е. ограничение или полный запрет на работу грузового автомобильного транспорта в крупных агломерациях.

В то же время, Беларусь не рассматривала мультимодальные перевозки в качестве транспортных приоритетов. Несмотря на имевшие место ранее отдельные попытки, более или менее успешные, продвигать мультимодальный сегмент, прежде всего за счет контрейлерных перевозок, его доля в структуре грузооборота Беларуси остается незначительной. По оценке экспертов, удельный вес мультимодальных перевозок в 2019 году составил всего лишь около 2%. Ограничена и логистика таких перевозок – ее формируют за пределами нашей страны по схемам «контейнер на судне» – «контейнер на вагоне» или «автомобиль на судне» и характеризуется она двумя основными внешними грузопотоками – экспорт/импорт и транзит. В первом случае основными направлениями перевозок являются балтийские порты, в частности порт Клайпеда, во втором – пограничные железнодорожные переходы между Республикой Беларусь и Польшей.

Сложившееся положение частично можно объяснить тем, что в условиях усложнения евразийской геополитической ситуации рынок транспортных услуг Беларуси работает в режиме жестких финансовых ограничений, вызванных снижением доходности перевозок.

При этом, действующие на территории Республики Беларусь виды транспорта различны по своему уровню развития (парк грузовых автомобилей для международных перевозок на 70%-80% состоит из автомобилей не старше 7-8 лет, в то же время парк железнодорожных вагонов – 25-35 летние).

В европейской практике мультимодальный хаб рассматривается как крупный логистический узел, где происходит перераспределение грузовых потоков. Создание хабов можно рассматривать как изменение стратегий в организации самого транспортного процесса. В данном случае такими мультимодальными хабами могут служить крупные узловые железнодорожные станции, речные порты со значительным объемом работы или международный аэропорт, которые находятся в направлениях транспортных коридоров и/или в зоне притяжения грузообразующих или грузопоглащающих территорий Республики Беларусь, таких как Витебский, Оршанский, Полоцкий, Гродненский, Брестский, Барановичский, Калинковичский, Жлобинский, Гомельский, Могилевский, Минский регион («Сухой порт Колядичи»).

Таким образом, дальнейшее развитие мультимодальных перевозок потребует создание объединенных предприятий различных видов транспорта, формирование мультимодальных коридоров и региональных транспортно-логистических систем, с привязкой их к действующим и перспективным грузообразующим или грузопоглащающим территориям Республики Беларусь.

Источники

1. Иванов, Е. А. Организация международных перевозок грузов: практическое пособие / Е. А. Иванов, В. В. Козлов. – Минск: Учреждение образования Федерации профсоюзов Беларуси «Международный университет «МИТСО», 2016. – 254 с.:ил.
2. По материалам «DeutscheBahnAG» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.transfracht.com/unternehmen/karriere/article/mitarbeiter-auf-tragsmanagement-wm.html?cHash=f245d3b2ed8153d8656bca17c339867d>.- Дата доступа: 04.06.2021.
3. Программа ЕС «Intercontainer» [Электронный ресурс]. – Режим доступа:<http://www.worldcargonews.com/htm/w20081227.132692.htm>. - Дата доступа: 15.06.2021.
4. Мультимодальные транспортные узлы в России [Электронный ресурс]. – Режим доступа:<http://transport-strategy.org/multimodalnyye-transportnyye-uzly>. – Дата доступа: 21.05.2021.

Брасс Александр Анатольевич

Кандидат экономических наук, доцент

Академия управления при Президенте Республики Беларусь

РЕШЕНИЯ: СВОБОДА И ДЕТЕРМИНИЗМ

В статье рассмотрена проблема свободы выбора при принятии интуитивных и осознанных решений. Проанализированы результаты некоторых экспериментов, посвященных проблеме проявления воли при принятии решений, и мнения исследователей. Сделан вывод о значимости осознанных волевых устремлений при принятии решений. Ключевые слова: воля, свобода, решение, Система 1, Система 2, паттерн.

С древнейших времен жизнь человека неотделима от принятия им различных решений. Мы постоянно делаем выборы, жертвуя чем-то одним ради обладания чем-то другим. Некоторые из наших решений действуют несколько минут или часов, действия других растягиваются на годы.

В классической теории принятия решений [1-3] считается, что человек делает выбор стремясь увеличить получаемую полезность либо им самим, либо организацией (отраслью, регионом), если речь идет об управленческих решениях. При этом подразумевается, что человек, особенно руководитель, принимает решения на основе холодного рассудка («без гнева и пристрастия», как отмечал М. Вебер [4]) и стоящих перед ним SMART-целей, объективного анализа возникшей ситуации и имеющихся ресурсов, правовых и морально-этических норм. Личные цели, потребности, желания и устремления естественным образом воздействуют на принятие личных решений, но не должны влиять на управленческие решения. Ведь цели и интересы организации (отрасли, региона, тем более страны) всегда выше, значимее целей и интересов отдельного человека, даже занимающего руководящую должность. Конечно, было понимание существования «человеческого фактора», но, во-первых, он воспринимался как некая помеха при принятии экономически (организационно) целесообразных решений; во-вторых, вспоминали о нем, когда что-то «шло не так»; в-третьих, предполагалось, что при принятии важных решений не только на работе, но и в личной жизни человек должен и может подавить свои эмоции, «взять волю в кулак» и принять единственно верное, желательное оптимальное конкретное решение.

Такой подход предполагает, что любой человек, а тем более руководитель – это личность, способная сделать свободный волевой выбор, ограниченный лишь ресурсами, законодательством и законами естественного мира (при всем желании невозможно подпрыгнув в Минске оказаться в Харькове). Более того, замечательный психолог и невролог В. Франкл утверждал, что «последняя из человеческих свобод – это возможность самостоятельно выбирать, как относиться к тем или иным обстоятельствам» [5]. Причем этот выбор делается человеком абсолютно сознательно.

Вопросы о свободе воли при принятии решений, о том насколько наши решения детерминированы физиологическим процессами человеческого мозга и сферой бессознательного просто не возникали ни среди теоретиков, ни, тем более, среди практиков. Более того, как справедливо отмечено в [6], сама мысль о том, что наши решения предопределены неконтролируемыми человеком биохимическими процессами, протекающими в его мозге, является неприемлемой для многих людей. Это открытие своеобразного ящика Пандоры. Во-первых, если свободы воли не существует, то все преступники и прочие грешники не наказуемы. Они совершали преступления не вследствие злого умысла, а потому, что такова физиология их высшей нервной деятельности. Причем они не больные люди. Просто в определенные моменты у них в избыточном количестве вырабатываются определенные гормоны, возбуждающие или наоборот угнетающие определенные доли мозга. Во-вторых, возникает вопрос о справедливости больших вознаграждений, которые получают за свой труд высококвалифицированные специалисты. Ведь их квалификация – не их заслуга. У них просто мозг устроен «правильно». Или все-таки их: вряд ли кому-то удастся стать классным IT-специалистом без многочасовой работы за компьютером и соответствующего образования. Однако остается вопрос: «Под влиянием каких факторов человек стал интересоваться IT-сферой и решил получить соответствующее образование?».

Вопрос о свободе воли по сути это вопрос о том, мог ли человек, оказавшись в тех же условиях, принять другое решение и поступить иначе. Специалисты в области нейронаук, речь, прежде всего, идет об экспериментах Б. Либета, Дж.-Д. Хейнса, Ч. С. Суна [7], утверждают, что привычные для нас представления о поступках не соответствуют действительности. Многие люди убеждены, что имеет место следующий процесс: через органы чувств (например, глаза) в мозг поступает некий раздражающий сигнал – сигнал обрабатывается – принимается решение совершить действие (например, нажать кнопку) – возбуждается «моторный» отдел мозга, отвечающий за наши действия – сокращаются соответствующие

мышцы, т.е. осуществляется действие. В действительности все происходит несколько иначе: поступление внешнего сигнала – его обработка - активация «моторного» отдела мозга – осознание необходимости совершить действие – совершение действия. В принципе, то, что второй процесс ближе к реальности не вызовет сомнений у человека, сидящего за рулем автомобиля, который движется со скоростью 100 км/час. Если он увидит на дороге некое препятствие, то сначала нога нажмет на тормоз, а потом автомобилист начнет соображать, что произошло. Причем скорость реакции водителя во многом будет определяться стажем вождения. Думать о том, как поступить в такой ситуации может только начинающий водитель. Правда, последствия таких размышлений обычно печальны.

Стоит отметить, что эти эксперименты и наблюдения оставляют без ответа достаточно важный вопрос: «Какая из приведенных схем действует в более сложных ситуациях?» Например, руководитель организации предлагает квалифицированному специалисту занять руководящую должность. Что происходит сначала: «моторный» отдел мозга «приказывает» речевому аппарату радостно произнести: «Да», - а потом человек начнет думать, правильно ли он сделал. Или специалист сначала взвесит все плюсы и минусы этого предложения, примет решение, а затем его речевой аппарат ответит «Да» или «Нет».

Здесь стоит вспомнить введенные в научный обиход А. Тверски и Д. Канеманом категории «Система 1» и «Система 2» [8], которыми они обозначили существующие у человека системы работы с информацией (ее восприятие, обработка, оценка) и принятия решений. Справедливости ради стоит отметить, что они мало чем отличаются от первой и второй сигнальных систем, выделенных еще И. П. Павловым [9]. Система 1 интуитивна и бессознательна, мало управляема и почти необучаема, но работает быстро и экономно, не требуя от человека сколько-нибудь значительных затрат энергии и усилий. При возникновении проблем, неважно какой природы, она сразу активизируется и стремится проблему решить, т.е. побудить человека совершить те или иные действия. Система 2 рассудочна и рациональна, управляема и обучаема, но она не спешит решать возникающие проблемы, а включившись, требует от человека значительных усилий. Именно с ней люди отождествляют себя, свою личность и проявление воли.

Столкнувшись с какой-либо проблемой, Система 1 пытается найти паттерн (поведенческий шаблон, зафиксированный в мозге посредством прочной нейронной связи), самый простой и надежный способ ее разрешения. Если находит, то все прекрасно: интуитивное (привычное) решение моментально принимается и реализуется без каких-либо усилий. Например, у автомобилиста срабатывает паттерн «вижу препятствие – нажимаю тормоз». Имеет ли смысл в этом случае говорить о свободе воли? Наверное, только тогда, когда человек отказывается от решения, обусловленного паттерном, как показано в знаменитом зефирном эксперименте [10], где волю демонстрировали дети.

Если же паттерна не находится, то Система 1 либо упрощает ситуацию, либо подключает к работе Систему 2, переводя решение проблемы с бессознательного уровня на уровень осознанно принимаемых решений, где без волевых усилий не обойтись.

Источники

1. Бусов, В. И. Управленческие решения / В. И. Бусов. – М.: Юрайт, 2018. – 254 с.
2. Голубков, Е. П. Методы принятия управленческих решений в 2 ч. Часть 1. / Е. П. Голубков. - М.: Издательство Юрайт, 2017. – 196 с.
3. Голубков, Е. П. Методы принятия управленческих решений в 2 ч. Часть 2. / Е. П. Голубков. – М.: Издательство Юрайт, 2017. – 264 с.
4. Вебер, М. Хозяйство и общество / М. Вебер. – М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2019. – 544 с.
5. Франкл, В. Человек в поисках смысла: Сборник / В. Франкл. – М.: Прогресс, 1990. – 368 с.
6. Харрис, С. Свобода воли, которой не существует / С. Харрис. – М.: Альпина Паблишер, 2018. – 112 с.
7. Намиас, Э. Нейронауки: существует ли свобода воли у человека? / Э. Намиас [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://veselka.mobi/06oct15/news6.html> (дата обращения: 20.06.2021).
8. Канеман, Д. Думай медленно ... Решай быстро. / Д. Канеман. – М.: АСТ, 2013. – 656 с.
9. Павлов, И.П. Проба физиологического понимания симптомологии истерии / И. П. Павлов. - Л.: Изд-во АН СССР, 1932. -36 с.
10. Знаменитый «зефирный эксперимент» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.youtube.com/watch?v=XkvbKk81NMQ> (дата обращения: 21.06.2021).

Наукове видання

КРЕАТИВНИЙ ПРОСТІР

Науковий журнал

Електронне видання

№ 4

Видання українською, російською, білоруською мовами

Відповідальний секретар – Гончаренко Т. І.

Видавець СГ НТМ «Новий курс»
Вул. Манізера, 3, м. Харків, 61002, Україна
Тел. 097-044-03-09, E-mail: nr1989@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і
розповсюджувачів видавничої продукції
ДК №6392 від 07.09.2018